

Hledání mezinárodního řádu: přístup Anglické školy k analýze mezinárodní politiky

In Search of International Order: The English School Approach
to the Analysis of International Politics

ALEŠ KARMAZIN

Metropolitan University Prague, Czech Republic

E-MAIL

ales.karmazin@mup.cz

ORCID

<https://orcid.org/0000-0003-3576-4644>

ABSTRACT

The English School of International Relations is one of the long-established theoretical approaches in IR that systematically interrogates the purpose and the character of international order at the macro-level of international politics. This paper aims to introduce and explore how the English School theoretically conceptualises and investigates international order by analysing deeply embedded (the so-called primary) institutions and other related institutional elements, norms and practices. The paper synthesises the core argument of the School, discusses how recent debates develop it and which key cleavages are present among English School authors. I argue and demonstrate that the English School has been dynamically evolving in the last two decades and that it can contribute to our understanding of the changing world. The paper also encourages the development of English School research in the Czech academic context.

KEYWORDS

English School, British Institutionalism, institutions, norms, international order, international society, theories of International Relations

DOI

<https://doi.org/10.32422/cjir.10>

ÚVOD

Vývoj světové politiky od unipolarismu a světové dominance USA k počínajícímu multipolarismu v prvních dekádách 21. století, které jsou doprovázené oslabováním globálního liberálního internacionalismu (JAHN 2018) či mezinárodním revizionismem (GODDARD 2018), ale i technologickými a environmentálními změnami (LATOUR 2020), zdůrazňují potřebu konceptualizovat a analyzovat obecné aspekty mezinárodního řádu. Anglická škola (dále jen AŠ) mezinárodních vztahů (dále jen MV) je teoretickým proudem, který dlouhodobě a systematicky usiluje právě o zkoumání makroúrovně mezinárodního uspořádání. Snaží se o pochopení konfigurace politické autority na mezinárodní úrovni vycházející z nezávislých a teritoriálně oddělených politických celků, ukotvené ve vzájemném uznání mezi aktéry a udržované sdílenými institucionálními pravidly a praktikami (REUS-SMIT – DUNNE 2017: 31). V tomto duchu někteří ze zástupců a zástupkyň AŠ zdůrazňují, že na pozadí výzkumu AŠ leží především zájem nalézt *raison de système*, tedy smysl, okolo kterého je mezinárodní řád organizován (BUZAN 2014A, 2015: 126–127; FRIEDNER PARRAT 2017: 624; WATSON 1992: 14). Hledání mezinárodního řádu a jeho smyslu však v případě AŠ neznamena pouze analyzovat a vykládat, ale někdy také snahu normativně hodnotit a navrhopvat.

V tomto textu se pokouším představit, jakým způsobem AŠ přispívá k analýze mezinárodního řádu, tedy k odhalování jeho smyslu, podob a stavebních pilířů. Mým cílem je vyložit především teoretický rámec, který AŠ nabízí, a hlavní agendy, kterými se zabývá. Zároveň chci naznačit vývoj a ukázat hlavní štěpící linie v rámci debat AŠ. Z tohoto vyplývá, že se méně budu zabývat metodologickými otázkami a empirickými zjištěními. Metodologicky AŠ vždy tíhla ke kvalitativnímu interpretativnímu výzkumu, avšak metodologické otázky byly v AŠ dlouhodobě podhodnocené, pro diskusi metodologie AŠ (VIZ NAVARI 2009) a jejich hodnocení je námětem na další zevrubnou diskusi spíše než na přehledový článek. Empirické poznatky budu doplňovat jako ilustraci pro lepší pochopení způsobu uvažování AŠ, spíše než že bych se snažil o jejich systematizaci.

S tímto textem jsou spojeny dvě přidružené ambice. Zaprvé, AŠ bývá v obecných učebnicových přehledech (NAPŘ. BARŠA – ČÍSAŘ 2008; STIVACHTIS 2017) často vykládána jako relativně statický teoretický proud. Takový popis však ignoruje to, že AŠ přinejmenším od devadesátých let 20. století prochází

dynamickým vývojem. V tomto článku se pokusím poukázat právě i na současnou debatu AŠ. Zadruhé, snažím se o představení AŠ českému publiku, jelikož v českém kontextu je AŠ dlouhodobě zanedbávanou výzkumnou tradicí. Českých textů sumarizujících, rozvíjejících či využívajících AŠ je jen naprosté minimum. Existuje pouze jediná ucelená přehledová studie (HYNEK 2005) a méně systematicky zpracované zmínky v obecnějších učebních textech o teoriích MV (NAPŘ. BARŠA – CÍSAŘ 2008; OCELÍK – ČERNOCH 2014). Rovněž se téměř nevyskytují čeští autoři či autorky, kteří by aktivně využívali AŠ ve svém výzkumu, byť psaném třeba anglicky, pro výjimky (SRV. BÁTORA – HYNEK 2014; KARMAZIN – COSTA BURANELLI – ZHANG – MERKE 2014; KARMAZIN 2016; RŮŽIČKA 2017), částečně (DRIESCHOVA 2022); ze slovenských autorů zejména (BÁTORA 2005, 2014).

Anglická škola se dříve vyvíjela a částečně se stále vyvíjí jako komunita relativně úzce provázaných akademiků a akademiček (proto i slovo škola v jejím pojmenování), avšak rozhodně nebyla oddělena od obecných trendů v mezinárodních vztazích. Ve vztahu k první velké debatě v mezinárodních vztazích, AŠ sama sebe považuje za určitou střední cestu (*via media*) mezi realismem a utopickým liberalismem (BUZAN 2014A; LINKLATER – SUGANAMI 2006). Ve druhé debatě o metodologickém směřování disciplíny zástupci AŠ vystoupili na obranu „klasického přístupu“ založeného na kvalitativní interpretativní analýze, především (BULL 1966A). Přibližně od konce osmdesátých let a během devadesátých let AŠ stagnovala mj. i proto, že docházelo k pomalé generační výměně. Avšak s rostoucím významem konstruktivismu jako nového teoretického trendu ve výzkumu MV se začalo ukazovat, že AŠ lze považovat za předchůdkyni řady konstruktivistických argumentů. Od konce devadesátých let pak dochází ke vzájemnému obohacování mezi AŠ a konstruktivismem, a AŠ se tedy stává součástí poslední velké debaty mezi pozitivismem a post-pozitivismem. V této době byly vzneseny a také vyslyšeny výzvy řady akademiků a akademiček po výraznějším oživení AŠ, zejména (BUZAN 2001; DUNNE 1998). Tohoto se povedlo dosáhnout a v současnosti se v AŠ odehrává dynamická diskuse.

Hranice AŠ a příslušnosti k ní nikdy nebyly pevně definované, což jasně ukazuje Tim Dunne (1998) ve své práci o historii AŠ. V první části článku vycházím z relativně ustáleného a nepřiliš kontroverzního vymezení klíčových osobností „klasické“ (studenoválečné) AŠ. Ve druhé části, která se věnuje novějšímu vývoji, je situace složitější. Řada prací či osobností, jež zmiňuji, stojí na pomezí AŠ a řady jiných směrů. Jako součást AŠ jsem se

rozhodl začlenit práce a osobnosti navazující na „klasickou“ AŠ a ideálně se hlásící k rozvoji AŠ a zároveň splňující vymezení uvedené v prvním odstavci – tedy rozkrývání mezinárodního řádu. Jde bezpochyby o minimalistickou definici. Pokud se autoři či autorky pohybují na rozmezí a AŠ a jiných teoretických směrů, snažím se to alespoň krátce zmínit.

Návaznosti na jiné teoretické směry, které se také zabývají institucemi, normami, pravidly či myšlenkami v mezinárodní politice, diskutují spíše ilustrativně. Je zjevné, že AŠ sdílí určité podobnosti s řadou směrů včetně konstruktivismu (SRV. REUS-SMIT 2002, 2009), teoretického obratu k praktikám (SRV. ADLER – POULIOT 2011), historické sociologie (SRV. HOBSON 2012; LINKLATER 2011), nového institucionalismu v sociologii a politologii (SRV. MARCH – OLSEN 1998; SPANDLER 2015) a řady dalších. Avšak ucelené teoretické vysvětlení návazností či rozdílů mezi AŠ a jinými teoriemi MV není účelem tohoto textu.

Tento text je strukturován do dvou hlavních částí. V první části popisují základy AŠ, přičemž se ve velké míře budu zaměřovat na období od vzniku AŠ v šedesátých letech 20. století do konce studené války. Tuto část lze považovat za úvodní představení AŠ i pro čtenáře a čtenářky, kteří se s AŠ setkali jen minimálně či vůbec. Zde diskutuji základní východiska definující charakter AŠ. Zaměřuji se především na teoreticko-konceptuální perspektivu, pomocí které AŠ přistupuje k mezinárodnímu řádu. Ta je složena z triády konceptů mezinárodního systému, mezinárodní společnosti a světové společnosti, přičemž mezinárodní (a částečně také světová) společnost jsou dále rozpracovány s ohledem především na tzv. primární instituce. Toto považuji za základní teoretickou kostru AŠ, od které se odvíjí analýza mezinárodního řádu. Ve druhé části představuji současný dynamický vývoj AŠ, přičemž zároveň ukazuji, jak se AŠ vyrovnává s měnícím se světem. V této části se přesouvám již k pokročilejším debatám, jež se typicky rozvíjely v posledních přibližně 10–20 letech. Zároveň tato část představuje prohloubení a aktualizaci dřívějších českých textů o AŠ, zejména (HYNEK, 2005). Tato část bezpochyby nepokrývá vývoj AŠ kompletně, ale věnuje se klíčovým dimenzím tradice AŠ (instituce, struktura, hodnotový a zároveň hodnotící rozměr). V závěru této části naznačuji posouzení stavu současného světa podle AŠ. V závěru celého článku velmi stručně shrnuji přístup AŠ. Především pak s návazností na diskusi uvedenou dříve v článku předestírám možné způsoby využití AŠ v českém oboru MV. Argumentuji, že AŠ může poskytovat nové perspektivy pro

dobře ukotvené a klíčové směry výzkumu (pozice ČR ve světové politice, evropská a bezpečnostní studia).

TEORETICKÉ JÁDRO ANGLICKÉ ŠKOLY

Základní východiska, konceptuální terén a pojem řádu

Vznik AŠ je obvykle ztotožňován se založením *British Committee on the Theory of International Politics* v roce 1959. Šlo nejdříve o diskusní klub a později širší platformu, která se scházela až do osmdesátých let 20. století. Na svém počátku byla složena z filozofů, historiků, právníků a diplomatů, což se odráželo v malé ochotě většiny z nich k hlubokému a ucelenému teoretizování hybných faktorů mezinárodní politiky s úzkým napojením na další proudy sociálních věd (sociologie apod.). Naopak předznamenávalo důraz na historicko-kontextuální erudici a snahu o zobecňování hlavních rysů mezinárodního života. Mezi klíčové osobnosti *British Committee* patřili především Herbert Butterfield, Martin Wight, Adam Watson a Hedley Bull. Druhým, ale méně výrazným centrem se stala katedra MV na London School of Economics pod vedením Charlese Manninga (DUNNE 1998; LINKLATER – SUGANAMI 2006: KAP. 1; VIGEZZI 2005). Snaha o porozumění mezinárodnímu řádu byla od počátku existence AŠ jedním z jejích hlavních cílů. Anglická škola se specificky snažila pochopit, jak je možná existence řádu a určité sociální soudržnosti mezi státy, přestože je mezinárodní prostředí anarchické. I proto je jedna z nejdůležitějších knih AŠ pojmenována jako *The Anarchical Society* (BULL 1977). Anglická škola chápala takové uspořádání jako souběh historicky kontingentních prvků, ale také vědomé činnosti států, státníků či jiných aktérů, kteří přispívají ke sdílenému sociálnímu povědomí o fungování mezinárodní politiky a možnosti kooperace a shody. Tento výsledek nevysvětluje racionalisticky z hlediska maximalizace užitku, ale spíše s ohledem na sociální faktory. Díky tomuto je také AŠ často považována za předchůdce konstruktivismu jako teorie mezinárodních vztahů (SRV. AALBERTS 2010; REUS-SMIT 2002).

Přestože je otázka mezinárodního řádu pro AŠ zásadní, vyrovnává se s ní zprostředkovaně skrze jiné koncepty. Zásadní kanonické texty AŠ často ani jasně a podrobně vymezení mezinárodního řádu *per se* nenabízí (BUTTERFIELD – WIGHT 1966; BUZAN 2004; HURRELL 2008; LINKLATER – SUGANAMI 2006; WIGHT 1977, 1994). Snad nejdůležitější výjimkou je klíčový text Hedleyho Bulla. Ten

definuje řád jako vzorec (*pattern*) aktivit k udržení základních funkcí sociálního života, který se transformuje do pravidel, norem a institucí (BULL 1977: ZEJ. 3–5). Z definice výzkumného zájmu AŠ uvedené v úvodu (DUNNE – REUS-SMIT 2017: 31) lze odvodit pohled doplňující se s tím Bullovým. Mezinárodní řád je dán konfigurací politické autority, způsobem, jakým je definována a rozprostřena v mezinárodní prostředí, a také tím, skrze jaká pravidla a principy je udržována. Prvním krokem k analýze řádu a také originálním příspěvkem AŠ se stalo zavedení konceptu mezinárodní společnosti (rovněž bývá používáno pojmenování společnost států). Pojem mezinárodní společnosti (*international society*) byl postupně doplněn o další dva koncepty, kterými jsou mezinárodní systém (*international system*) a světová společnost (*world society*).

Společně tvoří triádu, která bývá typicky používána k výkladu teoretického jádra AŠ. Samotné rozlišení těchto tří pojmů může působit poněkud sterilně. Jde ovšem o intelektuální terén, na jehož pozadí se odvíjí většina dalších diskusí v rámci AŠ, a také o základní koncepty, skrze které si AŠ chce otevřít dveře k porozumění obecného uspořádání mezinárodní politiky. Vymezení těchto pojmů je reflektováno již v počátcích AŠ (BUTTERFIELD – WIGHT 1966), ale uceleněji až v Bullově klíčové práci (BULL 1977). Podle Bulla vzniká mezinárodní systém tehdy, kdy několik států má mezi sebou dostatečné kontakty a zároveň se vzájemně ovlivňují, avšak jejich vztahy jsou vedeny pouze sobecky orientovanými mocenskými vztahy (TAMTÉŽ: 9–10). Mechanické mocenské interakce mezinárodního systému se podobají tomu, jak vnímali politiku realisté a neorealisté. Mezinárodní společnost je tvořena „skupinou států, které jsou si vědomy společných zájmů a hodnot a které tvoří společnost v tom smyslu, že se považují být vázání společným souborem pravidel ve vzájemných vztazích a sdílí společné instituce“ (TAMTÉŽ: 13). Světová společnost je formou společnosti, jejímž klíčovým členem jsou lidé a lidstvo jako celek (TAMTÉŽ: 21). Zohledňuje tedy transnacionální vlivy, působení nestátních aktérů a jejich vzájemnou koordinaci a případnou konvergenci v rovině norem a pravidel. Avšak i přes snahu současných autorů (BUZAN 2004; STIVACHTIS – MCKEIL 2018) je světová společnost méně empiricky i teoreticky prozkoumaná. Vlajkovým konceptem AŠ tedy zůstává mezinárodní společnost (AŠ bývá někdy přímo označována jako *international society approach*). I v tomto textu se nejvíce vztahují právě k úrovni mezinárodní společnosti.

V rámci AŠ však rozlišení na zmíněné koncepty začalo být postupně kritizováno. Novější literatura vznikající od začátku devadesátých let problematizuje smysluplnost odlišování mezinárodního systému a mezinárodní společnosti (NAPŘ. BUZAN 2004; DUNNE – REUS-SMIT 2017; NAVARI 2009). Tato kritika je inspirována konstruktivismem, který AŠ od devadesátých let výrazně ovlivnil (DUNNE 2001, 2005; REUS-SMIT 1999, 2002; SUGANAMI 2001). Anglická škola byla, jak již bylo zmíněno, v některých ohledech předchůdcem konstruktivistického pohledu na mezinárodní politiku, avšak měla jen malý zájem o explicitní promyšlení metateoretických otázek. Ty naopak byly pevně svázány se vstupem konstruktivismu do MV. Na základě metateoretických argumentů konstruktivisté ukazovali, že žádné vztahy nejsou před-sociální (ne-sociální). Podle nich tak anarchickou strukturu mezinárodního systému nelze oddělit od sociálně definovaných očekávání, rolí či identit (WENDT 1999). Tyto argumenty byly pro AŠ dobře pochopitelné. Někteří z klasiků AŠ vyjádřili velmi podobný pohled již v počátcích AŠ (MANNING 1962), zatímco jiní se k němu přibližovali později, především (JAMES 1993). Navíc si AŠ uvědomila, že není jednoduché najít reálné (historické) příklady, které by šlo označit za mezinárodní systém v čisté podobě (ZEJM. BULL – WATSON 1984; WATSON 1992; WIGHT 1977).

V asi nejmambicióznějším a nejucelenějším pokusu teoreticky přehodnotit východiska AŠ, který se objevil po konci studené války, kdy se přestala scházet *British Committee* a kdy dochází k výrazné generační proměně, Barry Buzan (2004) zcela opustil pojem mezinárodního systému. Naopak zavedl novou triádu zaměřující se na mezi-státní (*inter-state*), mezi-lidskou (*inter-human*) a transnacionální (*transnational*) společnost. Tyto jednotlivé prvky Buzan chápe jako rozdílné úrovně a komponenty mezinárodní politiky, přičemž každá tato úroveň ovlivňuje stav mezinárodního řádu. Mezi-státní společnost je státo-centrickou strukturou nastavující dynamiku a pravidla mezinárodního života, mezi-lidská společnost je chápána jako společnost tzv. prvního řádu (např. česká či evropská společnost) a její normy či principy a transnacionální společnost je strukturou kolektivních nestátních aktérů a jejich pravidel. Buzanovo nové dělení lépe reflektuje situaci 21. století. Nicméně zdaleka ne všichni autoři a autorky AŠ s Buzanovou perspektivou souhlasí. Debata o významu knihy byla velmi široká srV. (NAPŘ. ADLER 2005; DUNNE 2005; NAVARI 2009; SCHOUBENBORG 2011). Na některé specifické kritiky vůči Buzanově práci upozorním v průběhu textu, avšak obecně lze říci, že nedošlo k univerzálnímu akceptování Buzanovy triády jako nového základu AŠ.

Někdy je výzkum AŠ rozdělován do tří základních směrů na historický, strukturální a funkcionální (BUZAN 2004; LINKLATER – SUGANAMI 2006: KAP. 2). Pro účely tohoto úvodního představení AŠ přidávám ještě jeden, a to normativní. Tyto směry je vhodné chápat spíše jako výzkumné tendence, které mnohdy nejde jednoduše oddělit. Nicméně mým argumentem je, že na pozadí těchto směrů se objevují odlišné (avšak potenciálně se doplňující) pojetí řádu. Strukturální směr pak v zásadě přistupuje k mezinárodnímu řádu jako určitému stavu (*konstelaci charakteristik*). Funkcionální směr zohledňuje, jak vzorec aktivit či pravidel, norem a institucí přispívá k zajištění obecně definovatelných cílů. Pojem řádu tedy má určité *funkce* a souvisí s naplněním určitých *podmínek*. Historický směr může oba pojmy řádu kombinovat, přičemž se dívá na jejich dějinný vývoj. Normativní směr může také spoléhat na kombinaci obou pojmů, avšak s explicitní snahou určit, jak by měla vypadat správná podoba řádu.

K ilustraci těchto směrů a jejich prolínání využiji již zmiňovanou Bullovu (1977) knihu *The Anarchical Society*. V ní se projevuje v první řadě strukturální dimenze, když se Bull snaží popsat uspořádání a kompozici mezinárodní společnosti, mezi další podobné příklady patří (BUZAN 2004; JAMES 1986; MANNING 1962). Za tímto účelem Bull rozlišuje tzv. primární instituce (více níže), které jsou hlavními seskupeními mezinárodních pravidel. Primární, ale i další instituce a popř. aktivity tvoří *konstelaci* řádu. Zároveň je ale daná kniha ovlivněna funkcionalismem, kdy Bull argumentuje, že každá mezinárodní společnost by měla plnit několik klíčových *funkcí* (BULL 1977: 65–76). Tyto funkce jako takové (nikoliv jejich konkrétní podoba) jsou ahistorické a trans-kontextuální. Podle Bulla (1977: ZEJ. 4–5) mezi ně patří vytváření pravidel za účelem udržení života a alespoň základní míry bezpečnosti (*life*), platnosti závazků a dohod (*truth*), stability a předvídatelnosti ve vlastnictví statků (*property*). Silné prvky funkcionalismu vykazuje řada dalších prací AŠ (JACKSON 2000; SCHOUENBORG 2016; VINCENT 1974, 1987; WHEELER 2000).

Historický aspekt v této Bullově knize zastoupený příliš není. Ovšem Bullovo vymezení primárních institucí (válka, právo, diplomacie, rovnováha moci, velmoci a jejich řídicí role v mezinárodní politice, k nimž lze přiřadit také státní suverenitu) je výrazně inspirováno vývojem mezinárodní politiky od 19. století i pracemi (především německé) historiografie o dané době (BUZAN 2014A: 5; KEENE 2002). Nicméně historickou dimenzi Bull, společně s řadou dalších, rozvinul v jiných dílech. Tyto práce se typicky

zaměřovaly na srovnání různých mezinárodních společností v průběhu historie (REUS-SMIT 1999; WIGHT 1977) a analýzu toho, jak se různé mezinárodní společnosti vyvíjely a jakým způsobem se propojovaly do podoby současné globální mezinárodní společnosti dominované západními státy (BULL-WATSON 1984; DUNNE – REUS-SMIT 2017; SUZUKI – ZHANG – QUIRK 2013).

Za součást normativní dimenze lze považovat ohled na hodnotové uspořádání mezinárodní politiky. V případě AŠ však často nejde pouze o snahu „neutrálně“ analyzovat, jaké normativní konfigurace existují, ale také promýšlet jejich vhodné (správné) nastavení. Právě explicitní zájem AŠ o to, jak by měl (*ought to*) být mezinárodní řád nastaven, lze chápat jako jeden z klíčových rozdílů vůči konstruktivismu (REUS-SMIT 2022; SUGANAMI 2001). Bullova diskutovaná kniha není nejmarkantnějším příkladem normativně orientovaného výzkumu AŠ, ale normativní dimenze je v ní přesto přítomna. Na jejím pozadí se totiž skrývá přesvědčení, že samotná existence mezinárodní společnosti a jejích institucí je správná a prospěšná, jelikož umožňuje přežití státům i jiným aktérům.

Výrazný příspěvek do normativní tradice hned v počátcích AŠ představil Martin Wight (1960, 1994). Wight formuloval rozdělení na tři normativní směry, které se překrývají s koncepty mezinárodního systému, mezinárodní společnosti a světové společnosti. První z nich je ztotožněn s politickou teorií realistů Thomase Hobbesa, popř. Niccolò Machiavelliho, druhý s Hugo Grotiem a třetí s Immanuelem Kantem, ale i s jinými revolučními mysliteli snažícími se o překonání moderního systému MV založeného na moderních suverénních státech. Tyto tři filozofie mezinárodního uspořádání jsou v příslušném pořadí označovány jako realismus, racionalismus¹ a revolucionismus. Většina zástupců AŠ především v době studené války argumentovala pro grotiovský racionalismus, jelikož podle nich nejlépe nalézá rovnováhu mezi pořádkem (stabilitou) a spravedlností, podrobněji (HURRELL 2014).

Od těchto Wightových tradic se rozvinula diskuse mezi tzv. pluralismem, který tíhne k umírněnému racionalismu, a solidarismem, který byl částečně ovlivněn revolucionismem. Spor se odvíjel od napětí mezi suverénními partikulárních politických jednotek (zdůrazňována pluralisty) a univerzálními politickými právy jednotlivců (zdůrazňována solidaristy). Tento rozpor byl poprvé formulován pluralistou Bullem (1966B).² Výrazněji se ale

rozvinul na přelomu milénia, kdy diskuse mezi solidarismem a pluralismem zásadně vstoupila do obecné debaty v disciplíně MV i politické debaty, když nová generace solidaristů představila systematické odůvodnění pro humanitární intervenci (ZEJEM, WHEELER 2000). Zatímco pluralisté se vztahovali ke grotiovské tradici či pozitivistickému přístupu k mezinárodnímu právu a argumentovali pro respektování suverenity jednotlivých států a normy nezasahování do vnitřních záležitostí, solidaristé byli inspirováni přirozeným právem, kantovským liberalismem, ale i křesťanskou tradicí spravedlivé války (KNUDSEN 2006; WHEELER 1992). Podle solidaristů je tedy nutno snažit se dosahovat spravedlnosti na globální úrovni, a tedy zohledňovat práva a bezpečnost jedinců i mimo vlastní politickou komunitu (WHEELER 2000).

Pro AŠ je typické, že analytická perspektiva může přecházet do té normativní a naopak, a to na rozdíl od mnoha jiných směrů přiznaně a záměrně. V tomto smyslu můžeme vnímat solidarismus a pluralismus také jako určité varianty mezinárodního uspořádání. S růstem podpory pro humanitární intervence a doktrínu odpovědnosti za ochranu AŠ ukazovala na posuny k univerzalizmu lidských práv a kosmopolitní globální kultuře, které (alespoň částečně) proměňovaly primární instituce státní suverenity (otázka teritoriální oddělenosti autorit a norma nezasahování), mezinárodního práva (odůvodnění vojenských zásahů na základě situace obyvatel) či způsobu vedení války (nové typy vojenských kampaň) (KNUDSEN 2006). Přestože definitivní obrat k solidaristické mezinárodní společnosti nikdy nenastal (SRV. KOLMAŠOVÁ 2016), právě zmíněné ukazují, že pluralismus a solidarismus lze také využít jako perspektivu pro hodnocení vývoje mezinárodního uspořádání. Zároveň se debata mezi nimi stala také jedním z hlavních způsobů AŠ, jak se vztáhnout k vlivu liberalismu v mezinárodním uspořádání.

TABULKA 1: SHRNUTÍ KLASICKÉ DEBATY A HLAVNÍCH KONCEPTŮ ANGLICKÉ ŠKOLY

Dimenze mezinárodního řádu	Klíčová filozofická inspirace a normativní dimenze	Typ aktérů	Pluralismus vs. solidarismus
Mezinárodní systém	Realismus (Hobbes, Machiavelli)	Státo-centrismus	Vyhrocený pluralismus
Mezinárodní společnost	Racionalismus (Grotius)	Převládá státo-centrismus	Pluralismus
Světová společnost	Revolucionismus (Kant)	Důraz na roli nadnárodní (globální, transnacionální) společnosti a nestátních aktérů	Inspirace pro solidarismus

Zdroj: autor.

Anglická škola jako zkoumání institucí

Anglická škola bývá někdy označována jako britský institucionalismus.³ Ne všichni považují institucionalismus za jediný či hlavní aspekt AŠ. Například Robert Jackson (2000) zdůrazňoval jednání, jeho vzorce a pravidla (*code of conduct*). Barry Buzan (2004) považoval za zásadní celkové prostředí a jeho systémové a strukturální charakteristiky. Nicméně i v Buzanově či Jacksonově přístupu hrají instituce zásadní roli a bez nich by nešlo obecné argumenty AŠ formulovat. Zároveň jsou instituce (především ty tzv. primární) klíčové pro další rozpracování mezinárodní a světové společnosti, a tedy i mezinárodního řádu. Navíc právě primární instituce jsou unikátním příspěvkem AŠ do debat o mezinárodním uspořádání.

Obecně můžeme pojem instituce vymezit jako soubor praktik a pravidel definujících náležitě chování aktérů. Tyto praktiky a pravidla jsou zakořeněné ve sdílených významech, které pak podepírají a legitimizují identity a typy aktérství v mezinárodní politice (NAPŘ. MARCH – OLSEN 1998: 948). Uvedená obecná definice je do velké míry kompatibilní i s pohledem AŠ. James March and Johan Olsen (1998) pak tuto definici dále rozpracovávají do podrobnější kategorizace založené na rozlišení dvou analytických os. První vysvětluje, zda převažuje logika následků či vhodnosti. Dle první logiky jednají aktéři podle toho, jaké lze očekávat následky činů a jaké mají očekávané dopady na cíle aktérů. Dle druhé je zásadní, jaké činy a akce jsou chápány jako vhodné z hlediska vytvořených percepceí, významů, idejí apod. Druhá osa se týká historického vývoje. První pozice v rámci této osy chápe historii jako směřující k určitému rovnovážnému stavu (ekvilibriu), který nastává v důsledku vnějších (exogenních) faktorů (*efficient history*). Toto znamená, že např. forma spolupráce či podob politické organizace je dána vnějším tlakem, jemuž se aktéři mohou, resp. musí, přizpůsobit, aby byli politicky úspěšní. Naopak druhá pozice zdůrazňuje vliv endogenních faktorů a historických kontingencí (*inefficient history*) a předpokládá různorodé způsoby adaptace aktérů. V AŠ převažuje logika vhodnosti a *inefficient history* podobně jako u konstruktivismu. Naopak např. neoliberální institucionalismus jako další důležitá teorie MV zabývající se institucemi zastává opačné postoje (konsekvencialismus a *efficient history*).

Klíčové je pro AŠ rozdělení na primární a sekundární instituce. Primární instituce jsou obecnými a hluboce zakořeněnými prvky určujícími

povahu mezinárodní či světové společnosti. Podle obecné definice primárních institucí jde o relativně stabilní a uznané vzorce sdílených praktik, které jsou zakořeněné v hodnotách členů mezinárodní (popř. světové) společnosti (BUZAN, 2004: 181). Anglická škola je považuje za vzniklé (komplexní) historickým vývojem, do něhož přispívají svým vědomým jednáním politici, diplomaté a další aktéři. Zároveň AŠ také zdůrazňuje jejich konstitutivní roli, jelikož definují povahu dané mezinárodní společnosti, jejich aktérů a legitimní typy chování (LINKLATER – SUGANAMI 2006; MURRAY 2015; SCHOUENBORG 2011; SPANDLER 2018 AD.). Jde tedy o hlavní pilíře, jež zprostředkovávají (umožňují) a zosobňují řád v mezinárodní politice. Sekundární instituce jsou považovány za konkrétnější institucionální prvky, které jsou určitým způsobem odvozeny od institucí primárních. Mohou mezi ně patřit např. mezinárodní režimy či konkrétní mezinárodní organizace. Analýza sekundárních institucí byla v rámci AŠ dlouho zanedbávána, avšak současná literatura AŠ se toto snaží napravit (NAPŘ. KNUDSEN – NAVARI 2018; SPANDLER 2018).

Právě zaměření AŠ na primární instituce a další hluboce ukotvené principy fungování mezinárodní politiky umožňuje pochopit vztah s dalšími teoretickými směry. Teorie režimů jako jeden z dalších důležitých institucionalistických proudů v MV se zabývá především zkoumáním konkrétních souborů pravidel. Její zájmem je tedy spíše analýza sekundárních institucí, avšak bez návaznosti na ty primární (KEOHANE 1988). Jak bylo zmíněno dříve, mnohé synergie existují mezi konstruktivismem a AŠ. Konstruktivismus je do značné míry souborem metateoretických předpokladů, které se mohou propojovat s analýzou politiky různými způsoby (SRV. REUS-SMIT 2022; WENDT 1999). Na rozdíl od konstruktivismu však AŠ *programově* rozvíjí snahu pojmově vymezit, empiricky identifikovat a popř. kategorizovat hlavní a nejobecnější institucionální aspekty mezinárodního řádu. Pokud se již konstruktivisté vydávají podobným směrem, tak v řadě případů navazujícím na vymezení primárních institucí (REUS-SMIT 1999), podobně (ALLAN 2019), či variant mezinárodní společnosti (WENDT 1999) od AŠ. Zmínění konstruktivisté pak přinášejí argumenty jdoucí nad rámec AŠ, ale tím zároveň dokumentují možnost vzájemného obohacování mezi zmíněnými proudy (ZEJM. REUS-SMIT 1999). Literatura orientovaná na analýzu praktik se v některých případech také inspirovala pojetím mezinárodního řádu dle AŠ (ADLER – POULIOT 2011), avšak její další postup metodologicky uceleně zkoumající praktiky jde již nad rámec AŠ. Ta význam praktik také zohledňuje, ale sama o sobě nepodává tak jasně vymezený analytický postup pro jejich uchopení (NAVARI 2011).

Jak jsem zmínil výše, Hedley Bull ⁽¹⁹⁷⁷⁾ vymezil pět primárních institucí. Jsou jimi válka (ve smyslu *organizovaného* násilí a toho, jak konkrétně je organizováno a jaké jsou jeho legitimní podoby), právo, diplomacie, rovnováha moci, velmoci a jejich řídicí role v mezinárodní politice. Zároveň k nim lze přiřadit i suverenitu, která je podle některých zástupců AŠ nadřazenou primární institucí ^(SCHOUENBORG 2011). Podle AŠ však „seznam“ těchto institucí nemůže být neměnný. Řada dalších zástupců AŠ tedy vymezila i další primární instituce, mezi které mohou patřit nacionalismus, mezinárodní trh (obchod), kolonialismus či péče o životní prostředí, pro syntetizační diskusi viz ^(SCHOUENBORG 2011). Proměnlivost primárních mezinárodních institucí ve svých pracích zdůrazňuje zejména Barry Buzan ^(BUZAN 2004, 2014A, 2015; FALKNER – BUZAN 2019), jenž je také klíčovým propagátorem rozšiřování seznamu těchto institucí, obdobně ^(HOLSTI 2004).

Buzanův přístup bezesporu podepírají některé pádné argumenty (včetně změn v mezinárodní politice od dob studené války), avšak řada ostatních členů a členek AŠ Buzana za jeho postup kritizuje, srov. zejm. ^(WILSON 2012, 2016). Důvodem pro kritiku je v jejich očích příliš volné nakládání s konceptem primárních institucí bez toho, aby byla jasně definována hranice, kdy určitý institucionální prvek přeroste v primární instituci. Tato kritika také bývá podepřena skepsí vůči (příliš) silnému vlivu strukturalismu, který je typický i pro Buzanovy práce o bezpečnosti ^(NAPŘ. BUZAN – WEVER 2003), či Buzanovo vnímání mezinárodní a světové společnosti jako analytických konceptů spíše než reálných jevů ^(BUZAN 2004: 14). Tato kritika je také doprovázena výhradami vůči ne zcela jasnému využívání konstruktivismu v Buzanových pracích, podrobně ^(DUNNE 2005).

Přestože jsou instituce ústřední součástí analýzy AŠ, přístup k nim v rámci AŠ není zcela jednotný. Velkou výzvou i pro další výzkum je vůbec systematicky zmapovat, jaké dělicí linie týkající se přístupu k institucím jsou v AŠ přítomny, některé jsou naznačeny např. ^(FRIEDNER PARRAT 2017; SCHOUENBORG 2011; SPANDLER 2015; WILSON 2012). Zde se pokusím upozornit na jednu z nejzákladnějších, kterou je rozlišení na subjektivistický a intersubjektivistický pohled. Oba zmíněné pohledy vycházejí z rozdílných (meta)teoretických předpokladů a projevují se v odlišném vnímání nejen (primárních) institucí, ale i mezinárodní (popř. světové) společnosti. Na toto dělení naváží v další části textu při diskusi o změnách v mezinárodním řádu.

Subjektivistický pohled dominoval v rámci klasické AŠ (tedy hlavním proudem AŠ přibližně do konce studené války). Klade menší důraz na konstitutivní roli institucí, a to i přesto, že jsou primární instituce chápány jako klíčové aspekty, které vnáší do mezinárodní politiky řád. Ačkoliv jsou primární instituce (např. suverenity či mezinárodní právo) analyzovány jako výsledek interakcí aktérů, v rámci subjektivistického pohledu jsou aktéři chápáni jako existující již před vznikem primárních institucí (např. suverenity). Suverenity je tedy výsledkem interakcí (již existujících, nezávislých) států s vlastní autoritou a popř. dalších aktérů. Tomuto odpovídá i Bullova výše zmíněná (a široce používaná) definice, jež ztotožňuje mezinárodní společnost se skupinou států, které se shodují na určitých hodnotách a pravidlech (BULL 1977: 13).

Intersubjektivistický pohled se poprvé výrazně objevuje u Manninga. Toho lze sice považovat za raného představitele AŠ, ale sám Manning byl od hlavního jádra AŠ oddělen a neúčastnil se schůzek *British Committee*. I z tohoto důvodu byl především v době studené války intersubjektivistický pohled v AŠ upozaděný. Klíčové Manningovo (1962) dílo bylo založeno na argumentu, že státy a mezinárodní společnost jsou vzájemně konstitutivní. Samotná podstata aktérů (tedy např. státní suverenity) je nerozlučitelně spjatá s celkovým prostředím. Suverenní státy tedy samy o sobě neexistují a jejich relevance je udržována pouze v rámci sdílené představy o, řečeno s Manningem, sdílené „hře na suverenní státy“. Podle tohoto pohledu mezinárodní společnost není souborem aktérů, kteří existují ještě před jejím vznikem, ale souborem vzájemně se podmiňujících a konstituujících pravidel. Hra (a její celkový smysl) i hráči (a jejich role a charakter) se utváří vzájemně. Tento manningovský pohled byl v rámci AŠ později posílen s příchodem konstruktivismu (DUNNE 2005; REUS-SMIT 1999, 2001).

Společně s nalézáním a vyjasňováním rozdílů v přístupu k institucím AŠ také čelí výzvě, jak se postavit k jejich hlubší teoretizaci. Jak upozornil mj. Iver Neumann (2003), pro AŠ je charakteristická absence programové snahy vymezit jednoznačně teoretizované a s empirickou analýzou jasně propojitelné mechanismy, procesy či cesty (zdaleka nikoliv nutně ve striktním smyslu metodologie sledování procesu), pomocí kterých by bylo možno sledovat vývoj institucí a dopady jejich fungování. Obecné předpoklady AŠ o institucích byly popsány výše a jsou poměrně dobře pochopitelné, avšak na ně často navazuje spíše obecná interpretace, byť

třeba podpořená bohatou dokumentací historického vývoje. Klasická AŠ tedy zůstala nepropojená s diskusí v tzv. novém institucionalismu v sociologii a politologii, který teoreticky vymezil poměrně bohatou zásobu různých institucionálních mechanismů (např. isomorfní tlak, napodobování [*mimicking*], historická závislost [*path dependency*],⁴ zpětné vazby) (ABRUTYN – TURNER 2011). Je tomu tak i přes to, že se zejména James March a Johan Olsen pokoušeli přenášet diskusi nového institucionalismu i na rovinu mezinárodní politiky (M.J. MARCH – OLSEN 1998).

Pro AŠ z tohoto stavu plynou dle mého názoru dva hlavní problémy, přičemž další akademici vyjádřili podobné argumenty (NAPŘ. BÁTORA – HYNEK 2014; NEUMANN 2003). Jsou jimi absence *teoretického* pochopení a uchopení 1) změny a 2) moci. Pro AŠ jsou oba dva klíčové sociálně-vědní pojmy empiricky pozorovatelné, avšak obtížně přenositelné do teoretické roviny. Klasická (studenoválečná) AŠ tyto otázky nevyřešila. Nicméně dnes se do debat AŠ přímo či nepřímo vrací. V následující části upozorním na některé z významných momentů, kdy tomu tak je (první sekce následující části se věnuje teorii změny v AŠ a třetí sekce se dotýká otázky moci).

ANGLICKÁ ŠKOLA V SOUČASNÉM SVĚTĚ

Tuto část dělím do tří sekcí. Ty se zabývají tím, 1) jak se současná AŠ teoreticky vyrovnává se změnou v primárních institucích (teoretizace změny), 2) jak přehodnocuje svůj postoj ke vztahu regionálního a globálního (nové úrovně analýzy ve struktuře mezinárodní politiky) a 3) jaké nové hodnotové tendence AŠ zohledňuje (hodnotový a hodnotící rozměr). Pohled do publikací, které shrnují nebo nastolují novou agendu AŠ, ukazuje, že tyto tři oblasti patří mezi nejvíce rezonující témata v AŠ v posledních letech (BUZAN 2014A; MURRAY 2015; NAVARI 2009; SUGANAMI – CARR – HUMPHREYS 2017). Tuto část pak uzavírám čtvrtou sekcí, jež v návaznosti na předchozí naznačuje možný popis mezinárodního řádu v prvních dekádách 21. století. Zcela jistě je neúplný, avšak má sloužit k přiblížení empirické analýzy, kterou AŠ může nabídnout.

Vývoj (primárních) institucí mezinárodního řádu

V této části představuji dva prominentní pohledy na vývoj primárních institucí, které rovněž berou v úvahu návaznost primárních institucí na

instituce sekundární. Jsou důležité z několika důvodů. Zaprvé, oba pohledy se snaží teoreticky a analyticky rozpracovat otázku změny či vzniku nových institucí, s čímž AŠ měla dlouhodobě problémy. Dva zmiňované pohledy pak navíc představují i příklady konkrétních analytických postupů, pomocí kterých lze zkoumat změnu institucí a v širším smyslu i změnu mezinárodního řádu. Zadruhé, navazují na dříve zmíněnou štěpící linii subjektivismus – intersubjektivismus. Zatřetí, ukazují, jak AŠ může navázat na sofistickovanou teoretizaci institucí představenou novým institucionalismem (ZEJM. SPANDLER 2015). První pohled, který rozebírám (ZEJM. FALKNER – BUZAN 2019), reprezentuje subjektivistický přístup a má tendenci zkoumat instituce (a jejich změnu) jako akumulaci praktik, jež jsou vykonávány souborem aktérů. Druhý pohled, především (SPANDLER 2015), představuje intersubjektivistický přístup, a naopak se snaží zohlednit procesy a způsoby vzájemného propojení mezi aktéry a institucemi.

V reakci na kritiku, která argumentovala, že Buzan nakládá s konceptem primárních institucí příliš volně, Barry Buzan společně s Robertem Falknerem představuje analytické schéma vzniku nových primárních institucí. Specificky se přitom zaměřují na vznik primární instituce péče o životní prostředí (*environmental stewardship*), která se plně etabluje až v 21. století (FALKNER – BUZAN 2019). Prvním krokem v analytickém procesu je identifikování principů či hodnot, jež jsou rozšířeny globálně či alespoň regionálně. Konkrétně Falkner s Buzanem dokumentují vznik zárodečných myšlenek týkajících životního prostředí a jeho konzervace v 19. století a jejich přerod do mezinárodní normy ochrany životního prostředí ve 20. století. V 19. století šlo o zárodečné a poměrně nesourodé myšlenky vystupující např. proti odlesňování, ale také o vznik prvních asociací pro ochranu specifických aspektů životního prostředí (např. *Royal Society for the Protection of Birds*). Jedno z prvních globálně výrazných a tematicky ucelených vyjádření nově vznikající normy pak spatřují např. v tzv. Stockholmské deklaraci z roku 1972.

Zadruhé, Falkner s Buzanem předpokládají, že pro vznik nové primární instituce musí nejdříve dojít ke konsolidaci této normy, a to především skrze vytváření sekundárních institucí, které budou danou normu reflektovat, a také vytvořením vzorců pozorovatelného chování mezinárodních aktérů ve shodě s touto normou. Empiricky pak ukazují, že těchto sekundárních institucí byla celá řada, přestože byly vzájemně málo

propojené (jednou z mnoha byl Kjótský protokol). Zatřetí, primární instituce se také musí projevovat konstitutivním vlivem. Z tohoto pohledu ukazují, že tato nová instituce ovlivnila vnímání legitimacy státu, přičemž přiměla většinu zemí (včetně např. Číny a Indie) se alespoň nějakým způsobem přihlásit k ochraně životního prostředí. Začtvrté, tento postup doplňují kontextuální diskusí toho, jak nová primární instituce ovlivnila podobu další existujících primárních institucí. Například ve vztahu k diplomacii ochrana životního prostředí otevřela novou širokou agendu a ve vztahu ke globálnímu trhu, jenž lze také považovat za primární instituci, má péče o životní prostředí potenciál zavádět různá omezení. V tomto lze spatřovat přidanou teoreticko-analytickou hodnotu AŠ. Předpokladem AŠ je, že primární instituce se mohou vzájemně ovlivňovat. Pokud např. přijmeme funkcionalistickou verzi nahlížení na mezinárodní řád AŠ, ke které má Buzan blízko, základem mezinárodního řádu je plnění určitých funkcí. Podle Bulla jde např. o ochranu života, dohod a způsobu vlastnictví. Vznik nové primární instituce pak může ovlivňovat tyto základní funkce, např. pozměňování definice chráněného života, a současným ovlivňováním dalších institucí. Například literatura o diseminaci a síle norem je sice schopna zachytit podobné dynamiky, ale typicky se věnuje jedné normě či shluku norem (*norm cluster*) a hůře zohledňuje vztah k širším institucionálním strukturám (NAPŘ. ACHARYA 2004), částečnou výjimkou je (NAPŘ. WIENER 2018).

Výhodou rámce představeného Falknerem a Buzanem je jeho relativní jednoduchost a přímočarost, avšak má i slabiny. Anglická škola považuje normy za součást institucionálního rámce mezinárodního řádu, ale přesně nevyjasnila vztah mezi institucemi, normami a ideami. Tato nejasnost je pak markantní právě ve Falknerově a Buzanově článku. Jejich první krok spočívá v identifikování principů, hodnot či myšlenek, jež se následně mění na normy. Pokud jsou podle těchto autorů tyto normy dostatečně silné, stávají se z nich instituce. Nedostatečně však vymezují moment či podmínky takového přerodu. Druhým aspektem, který mohou někteří považovat za slabinu, je ukotvení Falknerova a Buzanova článku v subjektivistickém přístupu k institucím. Podle Falknera a Buzana přímo pozorovatelné jednání empiricky poukazuje na existenci instituce. Toto sice umožňuje přímočarost, ale takový postup v případě zmiňované práce vede k tomu, že se autoři zčásti vyhýbají analýze primární instituce jako takové, resp. ji analyzují opisem.

Odlišný přístup přináší práce Kiliana Spandlera (2015, 2018). Ty patří mezi nejsostifikovanější rozvinutí vztahu mezi primárními a sekundárními institucemi, ale i mezi nejpresvědčivější teoretické analýzy institucionální změny v AŠ. Ačkoliv určité podobnosti se Spandlerovým přístupem lze nalézt v předchozích dílech jeho školitele Thomase Dieze (DIEZ – MANNERS – WHITMAN 2011), až Spandler dokázal vytvořit ucelenější rámec. Ten navíc rychle získal mezi autory a autorkami AŠ značnou pozornost (FRIEDNER PARRAT 2017; KNUDSEN – NAVARI 2018).

Spandler si správně všímá, že analýzu sekundárních institucí AŠ dlouhodobě zanedbávala. Toto zanedbání neplyne pouze z tematického nezájmu, ale i z teoretické neschopnosti přesně vyjádřit napojení sekundárních institucí na ty primární. Spandler se snaží vyvarovat předpokladu o jednosměrném vztahu mezi primárními a sekundárními institucemi, kdy primární instituce jsou vnímané jako akumulace praktik rozvinutých v rámci sekundárních institucí nebo naopak jako širší vzorec, podle kterého pak sekundární instituce vznikají. Takový předpoklad je poměrně silně zakořeněný v AŠ a Spandler k jeho překonání používá teorii strukturace, poprvé uceleně rozpracovanou Anthony Giddensem, a historické závislosti, tedy teoretickým prvkem vycházejícím z historického institucionalismu v sociologii a politologii. Spandlerův pohled tedy chápe instituce jako intersubjektivně sdílené a kontrastuje se subjektivistickým přístupem. Předpokládá, že sekundární instituce mají konstitutivní (i regulativní) roli⁵ (stejně jako primární instituce mají konstitutivní i regulativní roli) a také že změna v primárních i sekundárních institucích je vzájemně oboustranně provázaná. To sice nemusí působit jako zvláště překvapivý argument, ale jde o závěr, který nevyplývá z Falknerova a Buzanova přístupu.

K institucionální změně podle Spandlera dochází, pokud dojde ke změně v *mechanismu*, který primární a sekundární instituce propojuje. Tímto krokem do AŠ poněkud netypicky zavádí metodologii sledování procesu a konkrétně se snaží podrobně dokumentovat mechanismy konstituce a institucionalizace. V případě mechanismu konstituce primární instituce utváří povahu aktérství (např. vznik moderního suverénního státu), zatímco sekundární instituce připisují takto vzniknuvším aktérům specifické role a umožňují jim zapojení do konkrétních interakcí (např. členství v mezinárodních organizacích). V případě mechanismu institucionalizace jsou primární instituce ztotožnitelné s vytvářením a sedimentací představ o světě

a jeho fungování. V případě sekundárních institucí lze institucionalizaci vztáhnout k vyváření konkrétních pravidel a organizací. Vzájemný vztah (strukturaci) mezi těmito aspekty Spandler zachycuje s pomocí historické závislosti a pozitivních či negativních zpětných vazeb. Procesy pozitivní zpětné vazby znamenají, že dochází ke vzájemnému posilování a stabilitě ve vymezení institucí. Například specifická pravidla mezinárodních organizací, která dávají větší rozhodovací pravomoc suverénním státům, stabilizují primární instituci státní suverenity. V některých situacích může také dojít ke vzniku negativní zpětné vazby. Jednou z možností je např. externí šok (neočekávaná krizová událost). Ta může vytvořit tlak na přehodnocení konstituce či institucionalizace tím, že vede ke kognitivní změně. Například neočekávaná pandemie může způsobit tlak na efektivní mezinárodní koordinaci ve zdravotní péči a posílit nadnárodní kooperaci. Dle Spandlera je však důležité podrobně empiricky dokumentovat vývoj dané situace. Může se stát, že v mezinárodních organizacích taková myšlenka narazí na odpor, ale také se může rozvíjet tak, až oslabí samotnou primární instituci státní suverenity. Například reakce na pandemii koronaviru nevedly k robustnějšímu rámci globálního vládnutí, ale spíše potvrdily národní státy jako základní jednotky pro aplikaci politických rozhodnutí (SRV. KAZHARSKI – MAKARYCHEV 2020).

Přes zmíněné rozdíly mají oba diskutované přístupy společnou snahu především o zachycení dynamiky vztahu mezi primárními a sekundárními institucemi. To však neznamená, že by neexistovaly práce o interakci primárních institucí, naopak jsou v AŠ časté. Přestože jsou interpretativní, heuristické či explorativní spíše než teoretizující, právě z nich pak může plynout ještě více zobecňující pochopení mezinárodního řádu. Například kniha Jamese Mayalla (1990) o nacionalismu jako primární instituci je vysoce uznávaná právě proto, že v ní autor ukázal, jak nacionalismus proměnil ostatní primární instituce v čele se suverenitou, která se přestala opírat o panovnický dynasticismus. Naopak lidová (populární) suverenita se stala středobodem, okolo kterého začala být nově vymezena legitimita a morální účel vládnutí (SRV. REUS-SMIT 1999). Obdobně nacionalismus ovlivnil válku, trh a kolonialismus, tedy další fenomény, které AŠ často považuje za primární instituce (BUZAN 2004; HOLSTI 2004). Skrze souhru proměn na úrovni primárních institucí včetně nacionalismu, trhu či velmocenského statusu pak je AŠ schopná poukázat např. na měnící se charakter války. Válka byla na začátku 20. století vnímána jako legitimní a běžný prostředek pro vedení

politiky, zatímco na počátku 21. století již nikoliv (SRV. BAHENSKÝ 2022; HOLSTI 2004; OZIGCI 2022). Mezinárodní společnost válku jako standardní prostředek politiky zavrhuje, což má z pohledu AŠ několik důsledků. Mezi ně např. patří sebe-omezení nových rostoucích velmocí (třeba Číny), které se snaží využívat jiné nástroje než otevřenou vojenskou konfrontaci (byť mohou jednat nátlakově). Zároveň na své „mírumilovnosti“ staví obhajobu svého statusu v mezinárodní společnosti i vlastní vizi výjimečnosti v protikladu k dřívějšímu imperialismu Západu (ZHANG 2013). Obecným důsledkem podle některých zastánců AŠ je pak snížení pravděpodobnosti systémové války v době mocenské tranzice, která probíhá v úvodních dekádách 21. století (BUZAN 2010).

Vztah globálního a regionálního prostředí

Výzkum regionů či regionálních společností jakožto sub-globálních fenoménů v rámci propojeného světa je relativně novou agendou AŠ. Ačkoliv ji začaly otevírat práce AŠ již v devadesátých letech (ZEJM. AYOUB 1999; HURRELL 1995), naplno se rozvinula až ke konci první dekády 21. století. Byť má tento současný regionální výzkum bezpochyby teoretické přesahy, do AŠ především přináší empirickou korekci a novou výzkumnou agendu, která jde proti představě o vítězství neoliberálního globalismu a která zohledňuje vzestup revizionistických tendencí (KARMAZIN – HYNEK 2020).

Pro pochopení významu této současné debaty je vhodné upozornit na to, že regionální dimenzi se AŠ věnovala již dříve, a to v rámci historické tradice výzkumu mezinárodního uspořádání starověkých, středověkých či raně novověkých oblastí a říší, tedy svého druhu mezinárodních společností (Řecka, Číny, Blízkého východu ad.). Následně pak klasická AŠ popisovala jejich propojení v důsledku expanze západní mezinárodní společnosti (BULL – WATSON 1984; GONG 1984; WATSON 1992; WIGHT 1977). Analýza této „první vlny“ výzkumu regionů AŠ tedy končí vytvořením globální mezinárodní společnosti dominované Západem a v zásadě neguje potřebu zaměřovat se na regionální dynamiku. „Druhá (současná) vlna“ regionálního výzkumu si všimá toho, že původní argument o prostém pohlcení celého světa Západem není přesný (DUNNE – REUS-SMIT 2017; SUZUKI – ZHANG – QUIRK 2013). Současná vlna se naopak snaží podat obraz světa na počátku 21. století, jehož kompozice je zároveň globální a regionální a kde na regionální úrovni dochází k projevům inovativních, lokálně adaptovaných či diverzních

pravidel a aktivit, které mohou podporovat, či podryvat ty globální (BUZAN – GONZALEZ-PELAEZ 2009; BUZAN – ZHANG 2014; KARMAZIN ET AL. 2014; STIVACHTIS – WEBBER 2011). Svým zaměřením se AŠ podobá literatuře o lokalizaci norem a vertikální normativní difuzi (ZEJM. ACHARYA 2004). Anglická škola se však snaží o analýzu normativních a institucionálních variací sub-globálních regionů či přímo o analýzu regionálních mezinárodních společností, čímž jde nad rámec této literatury. Podobně se částečně překrývá s literaturou o (novém) regionalismu a zároveň do ní přispívá poukazováním na regionální variace primárních institucí, tedy základních dimenzí (regionálního) mezinárodního řádu, např. přístupu k suverenitě a mezinárodnímu právu (SRV. HURRELL 1995; SÖDERBAUM – SHAW 2003).

Z hlediska AŠ je regionální společnost typicky vymezena jako distinktivní (od globální mezinárodní společnosti či ostatních regionálních společností) pomocí čtyř klíčových aspektů, které AŠ částečně adaptuje z jiných teoretických směrů. Jsou jimi 1) geografická blízkost a politická provázanost daného regionu, 2) ideje a diskurzy regionálních a popř. i jiných aktérů definující daný region, 3) praktiky regionálních aktérů a 4) institucionální specifičnost (institucionální diferenciaci). Fakticky nejdůležitějším aspektem je institucionální specifičnost a institucionální odlišnosti na úrovni primárních a sekundárních institucí (ZEJM. BUZAN – GONZALEZ-PELAEZ 2009; BUZAN – ZHANG 2014). Tyto odlišnosti mohou spočívat v institucích, které existují regionálně i globálně (např. suverenita či rovnováha moci), ale mají ve své regionální a globální podobě rozdílné nastavení. Další možností je existence unikátních regionálních institucí, jež nejsou přítomny na globální úrovni. Institucionální specifičnost může také spočívat v unikátním způsobu provázanosti globálních institucí v rámci regionální dynamiky.

V současné vlně lze identifikovat dva hlavní proudy. Argumenty obou volně navazují na rozdíly v subjektivistickém a intersubjektivistickém přístupu k institucím. První proud lze do značné míry ztotožnit s Barry Buzanem a jeho klíčovými editovanými pracemi o regionálních společnostech na Blízkém východě (BUZAN – GONZALEZ-PELAEZ 2009) a ve východní Asii (BUZAN – ZHANG 2014). Buzan, který patřil mezi klíčové propagátory výzkumu regionální dimenze v AŠ, do značné míry vychází ze svého dřívějšího vymezení mezinárodní společnosti jakožto analytického konceptu (BUZAN 2004: 14). Toto ho vede k postupu, kdy předem vytvořený obraz o stavu globální mezinárodní společnosti srovnává se stavem v regionu, tento postup je zejména

patrný v (BUZAN – GONZALEZ-PELAEZ 2009) a na tomto základě pak vytváří charakteristiku regionální společnosti. Naopak jiné práce (COSTA BURANELLI 2015; KARMAZIN ET AL. 2014; STIVACHTIS – WEBBER 2011); částečně (DUNNE – REUS-SMIT 2017), se snaží více zohlednit, jak regionální společnost vzniká v důsledku postojů regionálních aktérů (diplomatů, politiků apod.). Tito autoři a autorky se tak spíše snaží zachytit sdílené regionální identity tak, jak jsou vnímány regionálními aktéry, a jejich provázanost s regionálními institucemi. Rozdíly mezi oběma pohledy spočívají v příklonu k etickému přístupu (analýza s pomocí kategorií a konceptů vnějšího pozorovatele-vědce), nebo emickému přístupu (analýza pohledů a interpretací příslušníků a aktérů dané společnosti).

Tento typ výzkumu dokázal upozornit nejen na variace globálních institucí, ale i možnost jejich koexistence s unikátními regionálními. Na pomezí emického a etického přístupu stojí jeden z hlavních výzkumů ukazující EU jako extrémně silnou regionální mezinárodní společnost s vlastními institucemi (DIEZ – MANNERS – WHITMAN 2011). Základním argumentem je, že EU vytvořila soubor unikátních primárních institucí, které částečně vycházejí z těch tradičních, jak je definoval Bull, ale představují originální institucionální inovace. Podle autorů studie se v případě EU tradiční suverenita a zároveň rovnováha moci transformovaly do podoby sdílené suverenity (sdílená suverenita vyplývá i z normativního cíle vyvážit moc klíčových hráčů), mezinárodní právo se přetavilo do *acquis communautaire*, z diplomacie se stal multi-řídicí systém (*multi-managerialism*), který kombinuje prvky tradiční diplomacie s řadou byrokraticko-správních prvků a diplomatickými inovacemi (SROV. TĚŽ BÁTORA – HÝNEK 2014), z války se stala pacifistická demokracie uvnitř daného regionálního seskupení (nikoliv nutně navenek) a z velmocenského řídicího klubu se staly koalice důležitých států uvnitř EU. Jiný typ specificky regionální primární instituce v emicky orientovaném výzkumu založeném na pochopení místních diskurzů a představ ukazuje Filippo Costa Buranelli (2020). Je jí autoritářství ve střední Asii. Autor argumentuje, že autoritářská politika je pro tamní politické elity konstitutivní pro sdílené povědomí o společném prostoru v regionu, sdílení norem i podpory, a jde tedy o (unikátní) primární instituci.

Kritika a změna mezinárodní společnosti

Tato sekce zohledňuje normativní (hodnotovou a hodnotící) dimenzi, která byla vždy v AŠ zastoupená, a upozorňuje na nový typ kritických vstupů během posledních dvou dekad. Tato sekce představuje kritiku namířenou proti stavu mezinárodní společnosti jakožto empirickému fenoménu i některým způsobům přemýšlení o něm. Zatímco představitelé klasické AŠ často tíhli ke křesťanskému konzervatismu, nové generace do AŠ vnáší i řadu kritických či post-koloniálně orientovaných témat. Téma kritiky je provázáno se změnou mezinárodní společnosti v různých rovinách. Jde o snahu věrněji reflektovat témata, která se vynořují s přechodem z období západní dominance do nového uspořádání, ale i ambici některých z níže diskutovaných autorů a autorek přispět k reálné změně ve světě.

Za jednu z nejdůležitějších studií klasické AŠ, která otevírala dveře těmto kritickým pohledům, považuji práci zabývající se standardy civilizace (GONG 1984). Gerrit Gong v ní ukázal, jak mezinárodní společnost a její instituce rozvíjející se v Evropě zároveň vynucovaly svoje standardy civilizace vůči semi-periferním či (ze západního pohledu) zcela barbarským oblastem. Současná AŠ pak pokračuje v diskusi významu standardů civilizace jako konceptu (BUZAN 2014B) a dokumentuje jejich existenci (byť v jiné formě), např. v souvislosti s evropskou integrací (STIVACHTIS 2008). Obdobně pak Edward Keene (2002) kritizoval samotné kořeny AŠ, když upozorňoval, že Grotiovo myšlení, se kterým se identifikovali mnozí klasici AŠ, pracuje s představou dvou světů. V civilizovaném (křesťanském, evropském) světě má podle Grotia platit princip suverenity a formální rovnosti. Avšak mimo něj Grotiovo myšlení odkazuje na možnost dělitelnosti suverenity a suverénních výsad či pravomocí civilizovaných států vůči ostatním. To fakticky odráží či předznamenává imperiálně-koloniální situaci, kdy evropské státy přebíraly kontrolu nad koloniemi.

Na kritické uvažování o civilizačních standardech volně navazují další práce, které je možno rozdělit do dvou směrů. První se snaží o lepší a reprezentativnější pochopení sociálně-kulturního prostředí mezinárodní (světové) společnosti. V návaznosti na post-koloniální kritiku (AYOUB 1999) a růst významu nezápadních hodnot se část autorů AŠ snaží pochopit normativní odlišnosti a vstupní předpoklady různých oblastí pro interakci s globální politikou (toto se částečně překrývá s výše diskutovaným

regionálním výzkumem AŠ). Někteří z představitelů AŠ v podobném duchu povzbuzovali ostatní oblasti k vytvoření unikátních škol MV (např. čínské školy) tak, abychom mohli začít tyto regiony chápat i jejich optikou (ACHARYA – BUZAN 2010; ZHANG – CHANG 2016). Cíl měl být ovšem podobný tradiční aspiraci AŠ, tedy pochopit klíčové kulturně či sociálně odvozené aspekty strukturující politickou situaci. Ostatní se pak snažili prozkoumat možnosti vzájemného obohacení mezi teoretickými systémy vycházejícími z odlišných kulturních předpokladů (KARMAZIN 2016; ZHANG – CHANG 2016).

Souběžně s tím další výzkumníci a výzkumnice poukazovali na dědictví koloniálně-imperiální expanze mezinárodní společnosti. V jedné z nejvýznamnějších prací tohoto typu, která se prolíná s tradicí AŠ, ukázal Shogo Suzuki (2009), že státy jako Čína či Japonsko v procesu expanze Západu v druhé polovině 19. století nechápaly mezinárodní společnost jako „ochranný obal“ (*egg box*) pravidel regulujících násilí (takto byla viděna mezinárodní společnost klasickou AŠ). Naopak tyto státy pochopily mezinárodní společnost jako *umožňující* násilí a expanzi. Právě socializace do takovéto vize mezinárodní společnosti stojí v pozadí japonského imperialismu v první polovině 20. století. Suzukiho argument však není čistě historický. Naopak ukazuje, že současná čínská (zahraniční) politika z tohoto vnímání stále vychází, což implikuje nedůvěru Číny vůči Západu i problémy ve vzájemném sblížování.

Druhý směr je ještě kritičtější. Zahrnuje snahy autorů a autorek stojící v i mimo AŠ, které zvýrazňují v mezinárodní společnosti (jako fenoménu i teoretické perspektivě) strukturálně zakořeněný rasismus či patriarchální tendence (NAPŘ. BLANCHARD 2011; KLOTZ 2017; PASHA 2017; TOWNS 2017; TRUE 2017). Velká část klasické AŠ (ZEJM. BULL – WATSON 1984) považovala snahu o emancipaci nezápadního světa, ale popř. i radikální boj za rovnoprávnost v západním světě, za potenciálně destabilizující pro mezinárodní řád. V duchu kritických studií však novější práce upozorňují, že ignorování či vytlačování těchto témat je v současném světě neudržitelné a že má mocenské implikace. Například Ann Towns (2017) v makro-historickém hodnocení navázaném na AŠ považuje gender za jeden ze standardů civilizace. Zatímco v 17. a 18. století politické jednotky ve světě měly různé postoje ke vztahu genderu a politiky (např. řada států měla ženské vládkyně), přibližně během 19. století v době sílící expanze západní mezinárodní společnosti začala napříč světem vznikat řada právních i jiných standardů vylučujících ženy

z politické participace. Svoji kritiku vůči domnělé morální nadřazenosti západně-liberálních pozic Towns dovršuje, když ukazuje, že boj za genderovou politickou rovnost ve 20. a 21. století probíhal napříč celým světem a nebyl nutně odvozený od liberalismu. V tomto smyslu můžeme považovat gender a popř. rasu (KLOTZ 2017; PASHA 2017) za jakési stínové instituce mezinárodní společnosti. Zároveň např. z propojení feministické perspektivy Ann Towns a konceptu civilizačního standardu AŠ plyne nejen empirický závěr, že otázky genderu či rasy byly vždy důležitou součástí fungování mezinárodní společnosti, ale také teoretické přenesení genderových témat do makro-perspektivy mezinárodní politiky. To je důležité, jelikož velká část výzkumu genderu v mezinárodní politice se vztahuje spíše k mezo- či mikroúrovni analýzy.

Kritické debaty o rase a genderu jsou v AŠ však spíše v zárodku. Dlouhodoběji a systematictěji usiluje o propojení kritické teorie s AŠ zejména Andrew Linklater (LINKLATER – SUGANAMI 2006; LINKLATER 2011). Linklaterův přístup navazuje více na Frankfurtskou školu či historickou sociologii než poststrukturalistické přístupy. Linklater se snaží pracovat na obecnější úrovni. Typická pro něj je snaha ukázat, jak mezinárodní společnost a její institucionální nastavení limituje či potenciálně umožňuje změnu morálních principů v mezinárodní politice. Ve svých pozdějších dílech pak diskutuje, jak by mohlo dojít k zohlednění různých typů poškození a křivd (*harm*) a jak by toto mohlo přispět ke spravedlivější (mezinárodní) politice. Linklater nakonec využívá AŠ pro budování kosmopolitního projektu (majícího blízko k revolucionismu a částečně solidarismu AŠ), kdy se snaží o promýšlení možností civilizační proměny a normativního pokroku v globální politice.

Přes vzájemné rozdíly tento typ výzkumů otevírá jednu z možných cest pro explicitnější hodnocení moci, což je kategorie, se kterou se AŠ nedokázala systematicky v teoretické rovině vypořádat. Napojení AŠ na jiné teoretické perspektivy slouží v uvedených výzkumech k rozkrutí určitých mechanismů či modalit politiky (např. diskriminace, emancipace, derridovská hauntologie) a poskytuje možnost, jak je zobecnit do makroúrovně mezinárodní politiky.

Empirické hodnocení stavu mezinárodního řádu

Jaký obraz mezinárodního řádu ve 21. století můžeme odvodit z předcházející diskuse? Tato sekce slouží jako shrnutí současných prací AŠ diskutovaných ve třech předchozích sekcích, které je přeneseno na empirickou úroveň. Hodnocení současného světa ze strany AŠ stále bezpochyby vychází ze zdůraznění přetrvávající role klíčových mezinárodních institucí jako suverenity, diplomacie, mezinárodní právo nebo válka (BUZAN 2004). Klíčové principy řádu jsou stále do velké míry státo-centrické. Toto ilustrují i oscilace mezi pluralistickými a solidaristickými tendencemi ve světové politice. Okolo přelomu milénia se na globální úrovni objevovaly silné solidaristické tendence (humanitární intervence, snahy o transnacionální ochranu lidských práv, s tím spojené promýšlení podstaty suverenity), které byly většinou spojené s liberalismem (KNUDSEN 2006). Avšak jednoznačný a finální příklon k solidarismu nenastal z důvodu existence různých forem liberálního uvažování a antiliberálních revizionistických tendencí (KARMAZIN – HYNEK 2020). Tento obraz světa dále doplňují nově vznikající primární instituce, zejména ta týkající se péče o životní prostředí (FALKNER – BUZAN 2019). Ta má velký potenciál k dalšímu rozvoji a posilování a také k tomu, aby ovlivnila další klíčové primární instituce jako suverenity, diplomacii, mezinárodní právo či globální trh a dále podnítila solidaristické tendence. Současné diskuse v AŠ také odrážejí stále se zvyšující citlivost k rasovým nebo genderovým otázkám, které je možné chápat jako součást civilizačních standardů a organizační prvky makrostruktury světové politiky (KLOTZ 2017; TOWNS 2017).

Mnohost různých liberálních či neliberálních forem a vlivů odkazuje i k významu regionálního prostředí. Současná AŠ tedy hodnotí současné mezinárodní uspořádání jako vícevrstevnaté. Anglická škola ukázala, že pronikání globálních institucí, pravidel a norem do regionálních mezinárodních společností je výrazné, avšak nikdy úplně (BUZAN – GONZALEZ-PELAEZ 2009; BUZAN – ZHANG 2014). Instituce jako např. autoritářství představující primární instituci ve střední Asii (COSTA BURANELLI 2020) činí normativní dynamiku ve světě komplexní a komplikují možnost celosvětového příklonu k liberálnímu solidarismu. Po teoretické stránce z této situace vyplývá potřeba ještě přesvědčivěji zdokumentovat mechanismy vzájemné koexistence těchto různých (mnohdy obsahově protikladných) institucí. Nicméně AŠ podává obraz světa sdílejícího základní vrstvu charakteristik (např.

instituce suverenity a diplomacie), které jsou doplňovány shluky dalších institucionálně-normativních aspektů v regionálních prostředí (unikátní regionální instituce či jiné regionální interpretace globálních institucí). Z toho také vyplývá, že pro hodnocení široce diskutované otázky proměny globálního liberálního řádu bychom měli vzít do úvahy přinejmenším tři roviny – změny na úrovni základních globálních pravidel, které nemusí být nutně odvozené od liberalismu, změny v globálních liberálních normách a institucích a to, jak globální procesy ovlivňují regionální aspekty či jsou jimi ovlivňovány.

Ve vztahu k hodnocení současné mocenské tranzice, tedy růstu nových nezápadních mocností a relativnímu mocenskému úpadku euro-amerického prostoru, AŠ upozorňuje především na tři aspekty. Zaprvé, všímá si, že instituce, pravidla a normy, ve kterých převažuje pluralistický element (např. konzervativní pojetí suverenity založené na neintervenci do vnitřních záležitostí), jsou velmi silně sdílené většinou nezápadních a dříve kolonizovaných států (BUZAN – GONZALEZ-PELAEZ 2009; BUZAN – ZHANG 2014; CLARK 2011; DUNNE – REUS-SMIT 2017; KARMAZIN ET AL. 2014). Tyto státy tedy i přes svoje specifické kulturní tradice většinou nepřichází s radikálně odlišnými a zásadně inovativními vizemi mezinárodního uspořádání. Zadruhé, zástupci a zástupkyně AŠ považují mezinárodní společnost v současné době za relativně schopnou zmírňovat mocenský nástup rostoucích velmocí a zabraňovat nejhrošším možným scénářům globální konfrontace. Z tohoto pohledu by klasici AŠ hodnotili současnou mezinárodní společnost jako úspěšnou. Zatřetí, zároveň však některé kritičtější orientované práce AŠ dokládají, že zkušenosti se západním kolonialismem a imperialismem stále negativně ovlivňují důvěru nezápadních států v současnou mezinárodní společnost (SUZUKI 2009), podobně srv. (BUZAN – ZHANG 2014; PASHA 2017).

ZÁVĚREM: UPLATNĚNÍ ANGLICKÉ ŠKOLY (NEJEN) V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

Anglická škola je jedním z mála ucelených a dlouhodobě existujících směrů MV, které se primárně zaměřují na makroúroveň mezinárodního uspořádání a analyzují ho skrze logiku sociální vhodnosti, nikoliv z hlediska logiky maximalizace užitku. K mezinárodnímu řádu AŠ přistupuje především skrze koncepty mezinárodní a světové společnosti a k nim následně skrze analýzu institucí. Právě teoretické vymezení a systematické

empirické zkoumání mezinárodní společnosti a také vymezení primárních institucí představuje jedny z hlavních a neoriginálnějších příspěvků AŠ ke studiu MV.

Na začátku tohoto článku jsem zmínil, že AŠ je mezi českými autory a autorkami opomíjeným teoretickým směrem. Lze najít pro AŠ v české tvorbě o MV místo? Co může AŠ českému oboru MV nabídnout? V první řadě je to samozřejmě její přístup k mezinárodnímu řádu orientovaný na porozumění jeho aspektům na makroúrovni. V této závěrečné diskusi se ale pokouším ukázat tři z možných výzkumných agend, ve kterých je AŠ specificky propojena s otázkami, které jsou pro české MV v poslední dekádě či ještě déle důležité. Týkají se pozice ČR ve světě a české zahraniční politiky a dvou v ČR významných podoborů MV, konkrétně evropských a bezpečnostních studií (BRAUN – KARLAS 2016; BUREŠ – MAREŠ – WAIŠOVÁ 2016; KRATOCHVÍL 2016).

Zprvu, ačkoliv AŠ není přímo aplikovatelná pro analýzu (české či jiné) zahraniční politiky, přesto nabízí několik dimenzí pro porozumění mezinárodní politice a pozici konkrétního státu v ní. Jsou jimi především snaha o pochopení českého pohledu na mezinárodní společnost a její instituce a normy a také způsob integrace ČR do mezinárodní společnosti. V prvním ohledu lze analyzovat, jak česká zahraniční politika přistupuje k (primárním) institucím včetně těch nově vznikajících, jako je např. péče o životní prostředí. Lze přístup k nim připsat nějaké specifické představě o mezinárodní společnosti či její legitimitě?

V druhém ohledu je možno se věnovat tomu, jakým způsobem se ČR integrovala do mezinárodní společnosti, přičemž tento pohled jde výrazně nad rámec analýzy integrace do mezinárodních organizací, přijímání specifických norem či navazování strategických spojení. Anglická škola může poukazovat na kombinaci těchto aspektů, ale především lépe systematizovat, jak představy o mezinárodní společnosti, jejím vymezení, civilizačních standardech apod. spoluutvářely český přístup. U řady států střední a východní Evropy byl tento proces analyzován (EJDUS 2017), nikoliv však u ČR. Podobně AŠ umožňuje rozvinout další obecné otázky, např. český přístup k suverenitě. České dějiny a identita jsou navíc spojené s určitou představou výjimečnosti malé země (HAVELKA 2010), což může být též námět pro analýzu českého vztahu k mezinárodní společnosti. Skrze perspektivu AŠ hledající napojení ČR na primární instituce by bylo možné lépe

pochoptit či dokumentovat existenci této výjimečnosti v mezinárodním kontextu. Další možnou otázkou je, v jakých všech (sub-)regionálních mezinárodních společnostech je ČR začleněna. Lze hodnotit např. integraci ve V4 – přes její zjevné limity – jako alespoň zárodečnou (sub-)regionální společnost, jejíž vymezení koresponduje či koliduje s evropskou regionální společností? Jak bylo diskutováno výše, AŠ nabízí poměrně rozvinutou diskusi o regionálních mezinárodních společnostech, skrze kterou je možno hodnotit nejen hloubku spolupráce ve V4. To bezpochyby dokáže i řada jiných směrů. Regionálně zaměřená debata AŠ však umožňuje zohlednit i normativní základy takové spolupráce a ukázat, jaký přístup k nejobecnějším aspektům mezinárodní politiky (primárním institucím) je s danou regionální spoluprací spojen, ať už jde o zmíněnou skupinu V4 nebo o přístup států střední a východní Evropy k probíhající válce mezi Ruskem a Ukrajinou. Zároveň se zaměřuje na interakci hlavních principů řádu mezi mezinárodní a (sub-)regionální úrovní, což není již zdaleka tak častá perspektiva.

Zadruhé, ve vztahu k evropské integraci nabízí AŠ možnost, jak přerámovat celkový přístup k analýze tohoto tématu, které je ponořeno do technicistní diskuse a ve kterém se zdá být obtížné udržet si schopnost produkovat konceptuálně podepřenou analýzu makro obrazu. V textu zmíněný příklad analýzy AŠ o primárních institucích EU (vymezené jako sdílená suverenita, *acquis communautaire*, multi-řídicí systém, pacifistická demokracie a koalice států) naznačuje, kam by takový způsob přemýšlení mohl vést. Především však z otázky evropské integrace vytváří opět téma plnohodnotně spadající pod MV. Tedy téma, které nemusí spoléhat jen na (komparativně-)politologickou či právně laděnou analýzu EU jako specifického politického systému se svými komplikovanými orgány a právními normami, volbami a efekty, jako je europeizace politických stran, či aktéra definovaného komplikovaným systémem politik (zemědělské apod.).

Zatřetí, AŠ dokázala nabídnout velmi plastickou diskusi některých bezpečnostních fenoménů jako např. hodnocení rovnováhy moci jakožto instituce mezinárodní společnosti (BULL 1977; HOLSTI 2004; LITTLE 2007). Inspirovány AŠ jsou také práce např. o vytváření řádu v oblasti zbraní hromadného ničení (RUZICKA – WHEELER 2010; WALKER 2011), na což by mohla navázat silná česká vědecká komunita, která se podobným otázkám již věnuje. Barry Buzan (2015) naznačuje další cesty pro využití AŠ ve výzkumu bezpečnosti,

kterými naznačuje možnost obecného obohacení bezpečnostních studií ze strany AŠ, čímž zdůrazňuje její význam. V podobném duchu by pak samozřejmě mohla být AŠ využita i českými akademiky a akademičkami. Podle Buzana AŠ může fungovat jako partner poskytující kontext pro analýzu sekuritizace či skrze koncept regionální mezinárodní společnosti umožňovat bližší pochopení regionálních bezpečnostních dynamik a jejich pravidel. Pro kritická bezpečnostní studia může AŠ v některých situacích nabízet příležitost pro zobecnění, jak bylo naznačeno výše v textu. Ne vždy musí být taková návaznost zjevná, ale pokud kritická bezpečnostní studia chtějí odhalovat např. otázky rasismu, trvajících post-koloniálních rysů mezinárodní politiky či genderu, mohou tak činit v interakci s AŠ. Tato kritika nakonec může zasáhnout i samotnou AŠ, ale může pomáhat rozvíjet její normativní (hodnotový a hodnotící) rozměr.

POZNÁMKY

- 1 Je nutné nezaměňovat racionalismus podle AŠ s přístupem, který je někdy označován stejným pojmenováním a který analyzuje chování států na základě maximalizace užitku (Keohane 1989).
- 2 Ve své pozdější kariéře se Bull částečně posunul k solidaristické pozici (Bull 1984).
- 3 Toto pojmenování poprvé použil Hidemi Suganami (2003).
- 4 Do češtiny překládáno též jako závislost na cestě.
- 5 Konstitutivní roli sekundárních institucí v některých momentech zohledňuje i Buzan (Buzan 2004: 167, 180), avšak koherentně ji nerozpracovává.

BIBLIOGRAFIE

- A
- Aalberts, Tanja E. (2010): Playing the Game of Sovereign States: Charles Manning's Constructivism Avant-la-Lettre. *European Journal of International Relations*, Vol. 16, No. 2, s. 197–221, <<https://doi.org/10.1177/1354066109343986>>.
- Abrutyn, Seth – Turner, Jonathan (2011): The Old Institutionalism Meets the New Institutionalism. *Sociological Perspectives*, Vol. 54, No. 3, s. 283–306, <<https://doi.org/10.1525/sop.2011.54.3.283>>.
- Acharya, Amitav (2004): How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm Localization and Institutional Change in Asian Regionalism. *International Organization*, Vol. 58, No. 2, s. 239–275, <<https://doi.org/10.1017/S0020818304582024>>.
- Acharya, Amitav – Buzan, Barry (eds.) (2010): *Non-Western International Relations Theory: Perspectives On and Beyond Asia*. London–New York: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9780203861431>>.

- Adler, Emanuel (2005): Barry Buzan's Use of Constructivism to Reconstruct the English School: 'Not All the Way Down'. *Millennium*, Vol. 34, No. 1, s. 171–182, <<https://doi.org/10.1177/03058298050340011701>>.
- Adler, Emanuel – Pouliot, Vincent (2011): International Practices. *International Theory*, Vol. 3, No. 1, s. 1–36, <<https://doi.org/10.1017/S175297191000031X>>.
- Allan, Bentley B. (2019): *Scientific Cosmology and International Orders*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/9781108241540>>.
- Ayoob, Mohammed (1999): From Regional System to Regional Society: Exploring Key Variables in the Construction of Regional Order. *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 53, No. 3, s. 247–260, <<https://doi.org/10.1080/00049919993845>>.
- B Bahenský, Vojtěch (2022): Can 'Realists' and 'Hawks' Agree? Half-measures and Compromises on the Road to Invasion of Ukraine. *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 16, No. 3, s. 56–74, <<https://doi.org/10.51870/TSVT5559>>.
- Barša, Pavel – Císař, Ondřej (2008): *Anarchie a řád ve světové politice: Kapitoly z teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál.
- Bátora, Jozef (2005): Does the European Union Transform the Institution of Diplomacy? *Journal of European Public Policy*, Vol. 12, No. 1, s. 44–66, <<https://doi.org/10.1080/1350176042000311907>>.
- Bátora, Jozef (2014): Lost in Translatio Imperii: Slovakia's Layered Entry into International Society. *International Relations*, Vol. 28, No. 4, s. 456–461, <<https://doi.org/10.1177/0047117814553043c>>.
- Bátora, Jozef – Hynek, Nik (2014): *Fringe Players and the Diplomatic Order: The 'New' Heteronomy*. Houndmills: Palgrave Macmillan, <<https://doi.org/10.1057/9781137314697>>.
- Blanchard, Eric M. (2011): Why Is There No Gender in the English School? *Review of International Studies*, Vol. 37, No. 2, s. 855–879, <<https://doi.org/10.1017/S0260210510000458>>.
- Braun, Mats – Karlas, Jan (2016): Evropská integrace hlavním tématem českého oboru mezinárodních vztahů. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 51, No. 1, s. 56–67.
- Bull, Hedley (1966a): International Theory: The Case for a Classical Approach. *World Politics*, Vol. 18, No. 3, s. 361–377, <<https://doi.org/10.2307/2009761>>.
- Bull, Hedley (1966b): Grotian Conception of International Society. In: Butterfield, Herbert – Wight, Martin (eds.): *Diplomatic Investigations: Essays in the Theory of International Politics*. London: Allen & Unwin, s. 95–124.
- Bull, Hedley (1977): *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. London–Basingstoke: Macmillan, <<https://doi.org/10.1007/978-1-349-24028-9>>.
- Bull, Hedley (1984): *Justice in International Relations (1983–84 Hagey Lectures)*. Waterloo: University of Waterloo.
- Bull, Hedley – Watson, Adam (eds.) (1984): *The Expansion of International Society*. Oxford–New York: Oxford University Press.
- Bureš, Oldřich – Mareš, Miroslav – Waisová, Šárka (2016): Výzkum a studium mezinárodní bezpečnosti v České republice v zrcadle článků publikovaných v Mezinárodních vztazích. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 51, No. 1, s. 41–55.
- Butterfield, Herbert – Wight, Martin (eds.) (1966): *Diplomatic Investigations: Essays in the Theory of International Politics*. London: George Allen & Unwin.
- Buzan, Barry (2001): The English School: An Underexploited Resource in IR. *Review of International Studies*, Vol. 27, No. 3, s. 471–488, <<https://doi.org/10.1017/S0260210510004715>>.
- Buzan, Barry (2004): *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalisation*. Cambridge–New York: Cambridge University Press.

- Buzan, Barry (2010): China in International Society: Is 'Peaceful Rise' Possible? *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, No. 1, s. 5–36, <<https://doi.org/10.1093/cjip/pop014>>.
- Buzan, Barry (2014a): *An Introduction to the English School of International Relations: The Societal Approach*. Cambridge: Polity.
- Buzan, Barry (2014b): The 'Standard of Civilisation' as an English School Concept. *Millennium*, Vol. 42, No. 3, s. 576–594, <<https://doi.org/10.1177/0305829814528265>>.
- Buzan, Barry (2015): The English School: A Neglected Approach to International Security Studies. *Security Dialogue*, Vol. 46, No. 2, s. 126–143, <<https://doi.org/10.1177/0967010614555944>>.
- Buzan, Barry – Gonzalez-Pelaez, Ana (eds.) (2009): *International Society and the Middle East: English School Theory at the Regional Level*. Basingstoke: Palgrave, <<https://doi.org/10.1057/9780230234352>>.
- Buzan, Barry – Wæver, Ole (2003): *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511491252>>.
- Buzan, Barry – Zhang, Yongjin (eds.) (2014): *Contesting International Society in East Asia*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9781139939447>>.
- C
- Clark, Ian (2011): *Hegemony in International Society*. Oxford–New York: Oxford University Press, <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199556267.001.0001>>.
- Costa Buranelli, Filippo (2015): 'Do You Know What I Mean?' 'Not Exactly': English School, Global International Society and the Polysemy of Institutions. *Global Discourse*, Vol. 5, No. 3, s. 499–514, <<https://doi.org/10.1080/23269995.2015.1053195>>.
- Costa Buranelli, Filippo (2020): Authoritarianism as an Institution? The Case of Central Asia. *International Studies Quarterly*, Vol. 64, No. 4, s. 1005–1016, <<https://doi.org/10.1093/isq/sqaa058>>.
- D
- Diez, Thomas – Manners, Ian – Whitman, Richard G. (2011): The Changing Nature of International Institutions in Europe: The Challenge of the European Union. *Journal of European Integration*, Vol. 33, No. 2, s. 117–138, <<https://doi.org/10.1080/07036337.2011.543522>>.
- Drieschova, Alena (2022): Representants and International Orders. *International Theory*, Vol. 14, No. 2, s. 233–262, <<https://doi.org/10.1017/S1752971921000154>>.
- Dunne, Tim (1998): *Inventing International Society: A History of the English School*. London: Palgrave Macmillan, <<https://doi.org/10.1057/9780230376137>>.
- Dunne, Tim (2001): Sociological Investigations: Instrumental, Legitimist and Coercive Interpretations of International Society. *Millennium*, Vol. 30, No. 1, s. 67–91, <<https://doi.org/10.1177/03058298010300010601>>.
- Dunne, Tim (2005): System, State and Society: How Does It All Hang Together? *Millennium*, Vol. 34, No. 1, s. 157–170, <<https://doi.org/10.1177/03058298050340011601>>.
- Dunne, Tim – Reus-Smit, Christian (eds.) (2017): *The Globalization of International Society*. Oxford: Oxford University Press, <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198793427.001.0001>>.
- E
- Ejdus, Filip (ed.) (2017): *Memories of Empire and Entry into International Society: Views from the European Periphery*. Abingdon: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9781315616613>>.
- .F
- Falkner, Robert – Buzan, Barry (2019): The Emergence of Environmental Stewardship as a Primary Institution of Global International Society. *European Journal of International Relations*, Vol. 25, No. 1, s. 131–155, <<https://doi.org/10.1177/1354066117741948>>.
- Friedner Parrat, Charlotta (2017): On the Evolution of Primary Institutions of International Society. *International Studies Quarterly*, Vol. 61, No. 3, s. 623–630, <<https://doi.org/10.1093/isq/sqx039>>.

- G
Goddard, Stacie E. (2018): Embedded Revisionism: Networks, Institutions, and Challenges to World Order. *International Organization*, Vol. 72, No. 4, s. 763–797, <<https://doi.org/10.1017/S0020818318000206>>.
- Gong, Gerrit W. (1984): *The Standard of Civilization in International Society*. Oxford: Oxford University Press.
- H
Havelka, Miloš (2010): *Ideje – dějiny – společnost: Studie k historické sociologii věděni*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- Hobson, John M. (2012): Reconfiguring Elias: Historical Sociology, the English School, and the Challenge of International Relations. *Human Figurations*, Vol. 1, No. 2.
- Holsti, Kalevi J. (2004): *Taming the Sovereigns: Institutional Change in International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511491382>>.
- Hurrell, Andrew (1995): Explaining the Resurgence of Regionalism in World Politics. *Review of International Studies*, Vol. 21, No. 4, s. 331–358, <<https://doi.org/10.1017/S0260210500117954>>.
- Hurrell, Andrew (2008): *On Global Order: Power, Values, and the Constitution of International Society*. Oxford–New York: Oxford University Press, <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199233106.001.0001>>.
- Hurrell, Andrew (2014): Order and Justice. In: Navari, Cornelia – Green, Daniel (eds.): *Guide to the English School in International Studies*. Chichester: Wiley-Blackwell, s. 143–158.
- Hynek, Nik (2005): Anglická škola a teorie mezinárodních vztahů: obsahový vesmír, akademický svět a kritiky přístupu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 40, No. 2, s. 76–89.
- J
Jackson, Robert (2000): *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States*. Oxford: Oxford University Press, <<https://doi.org/10.1093/0199262012.001.0001>>.
- Jahn, Beate (2018): Liberal Internationalism: Historical Trajectory and Current Prospects. *International Affairs*, Vol. 94, No. 1, s. 43–61, <<https://doi.org/10.1093/ia/iix231>>.
- James, Alan (1986): *Sovereign Statehood: The Basis of International Society*. London: Allen & Unwin.
- James, Alan (1993): System or Society? *Review of International Studies*, Vol. 19, No. 3, s. 269–288. <<https://doi.org/10.1017/S0260210500117437>>.
- K
Karmazin, Aleš (2016): Rethinking the Individual through Chinese Ontology: Implications for International Relations Theory and Humanitarian Intervention. *Politics*, Vol. 36, No. 4, s. 413–427, <<https://doi.org/10.1177/0263395716636122>>.
- Karmazin, Aleš – Costa Buranelli, Filippo – Zhang, Yongjin – Merke, Federico (2014): *Regions in International Society: The English School at the Sub-Global Level*. Brno: Masaryk University Press, <<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-6787-2014>>.
- Karmazin, Aleš – Hynek, Nik (2020): Russian, U.S. and Chinese Revisionism: Bridging Domestic and Great Power Politics. *Europe-Asia Studies*, Vol. 72, No. 6, s. 955–975, <<https://doi.org/10.1080/09668136.2020.1776221>>.
- Kazharski, Aliaksei – Makarychev, Andrey (2020): The Coronavirus and the Future of Liberalism. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 55, No. 4, s. 5–10, <<https://doi.org/10.32422/mv-cjir.1742>>.
- Keene, Edward (2002): *Beyond the Anarchical Society: Grotius, Colonialism and Order in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511491474>>.
- Keohane, Robert O. (1988): International Institutions: Two Approaches. *International Studies Quarterly*, Vol. 32, No. 4, s. 379–396, <<https://doi.org/10.2307/2600589>>.
- Keohane, Robert O. (1989): *International Institutions and State Power*. New York: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9780429032967>>.

- Klotz, Audie (2017): Racial Inequality. In: Dunne, Tim – Reus-Smit, Christian (eds.): *The Globalization of International Society*. Oxford: Oxford University Press, s. 362–379, <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198793427.003.0019>>.
- Knuksen, Tonny Brems (2006): *Humanitarian Intervention: Contemporary Manifestations of an Explosive Doctrine*. London–New York: Routledge.
- Knuksen, Tonny Brems – Navari, Cornelia (eds.) (2018): *International Organization in the Anarchical Society: The Institutional Structure of World Order*. London–New York: Palgrave Macmillan, <<https://doi.org/10.1007/978-3-319-71622-0>>.
- Kolmašová, Šárka (2016): Inconsistencies between Libya and Syria? Pragmatic Revisionism and the Responsibility to Protect. *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 10, No. 2, s. 10–32.
- Kratochvíl, Petr (2016): Strukturální problémy české sociální vědy: O hybridním charakteru oboru mezinárodních vztahů. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 51, No. 1, s. 17–29.
- L
- Latour, Bruno (2020): *Zpátky na zem: Jak se vyznat v politice Nového klimatického režimu*. Praha: Neklid.
- Linklater, Andrew (2011): *The Problem of Harm in World Politics: Theoretical Investigations*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511790348>>.
- Linklater, Andrew – Suganami, Hidemi (2006): *The English School of International Relations: A Contemporary Reassessment*. Cambridge–New York: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511491528>>.
- Little, Richard (2007): *The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths and Models*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511816635>>.
- M
- Manning, Charles A. W. (1962): *The Nature of International Society*. London: London School of Economics and Political Science.
- March, James G. – Olsen, Johan P. (1998): The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization*, Vol. 52, No. 4, s. 943–969, <<https://doi.org/10.1162/002081898550699>>.
- Mayall, James (1990): *Nationalism and International Society*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511559099>>.
- Murray, Robert W. (ed.) (2015): *System, Society and the World: Exploring the English School of International Relations*. Bristol: E-International Relations.
- N
- Navari, Cornelia (ed.) (2009): *Theorising International Society: English School Methods*. London: Palgrave Macmillan, <<https://doi.org/10.1057/9780230234475>>.
- Navari, Cornelia (2011): The Concept of Practice in the English School. *European Journal of International Relations*, Vol. 17, No. 4, s. 611–630, <<https://doi.org/10.1177/1354066110368143>>.
- Neumann, Iver B. (2003): The English School on Diplomacy: Scholarly Promise Unfulfilled. *International Relations*, Vol. 17, No. 3, s. 341–369, <<https://doi.org/10.1177/00471178030173006>>.
- O
- Ocelík, Petr – Černocho, Filip (2014): *Konstruktivismus a energetická bezpečnost v mezinárodních vztazích*. Brno: Masarykova univerzita, <<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-6671-2014>>.
- Ozigi, Y. Emre (2022): Theorising Systemic Appeasement in International Politics. *Central European Journal of International and Security Studies*, Vol. 16, No. 2, s. 54–89, <<https://doi.org/10.51870/MSBT1368>>.
- P
- Pasha, Mustapha Kamal (2017): Decolonizing The Anarchical Society. In: Suganami, Hidemi – Carr, Madeline – Humphreys, Adam (eds.): *The Anarchical Society at 40: Contemporary Challenges & Prospects*. Oxford: Oxford University Press, s. 92–108, <<https://doi.org/10.1093/oso/9780198779605.003.0006>>.

- R
- Reus-Smit, Christian (1999): *The Moral Purpose of the State: Culture, Social Identity, and Institutional Rationality in International Relations*. Princeton: Princeton University Press, <<https://doi.org/10.1515/9781400823253>>.
- Reus-Smit, Christian (2001): Human Rights and the Social Construction of Sovereignty. *Review of International Studies*, Vol. 27, No. 4, s. 519–538, <<https://doi.org/10.1017/S0260210501005198>>.
- Reus-Smit, Christian (2002): Imagining Society: Constructivism and the English School. *The British Journal of Politics & International Relations*, Vol. 4, No. 3, s. 487–509, <<https://doi.org/10.1111/1467-856X.00091>>.
- Reus-Smit, Christian (2009): Constructivism and the English School. In: Navari, Cornelia (ed.): *Theorising International Society: English School Methods*. London: Palgrave Macmillan, s. 58–77, <https://doi.org/10.1057/9780230234475_4>.
- Reus-Smit, Christian – Dunne, Tim (2017): The Globalization of International Society. In: Dunne, Tim – Reus-Smit, Christian (eds.): *The Globalization of International Society*. Oxford: Oxford University Press, s. 18–40, <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198793427.003.0002>>.
- Růžička, Jan (2017): A Plea for Restraint: The Anarchical Society and Nuclear Proliferation. In: Suganami, Hidemi – Carr, Madeline – Humphreys, Adam (eds.): *The Anarchical Society at 40: Contemporary Challenges & Prospects*. Oxford: Oxford University Press, s. 129–144, <<https://doi.org/10.1093/oso/9780198779605.003.0008>>.
- Ruzicka, Jan – Wheeler, Nicholas J. (2010): The Puzzle of Trusting Relationships in the Nuclear Non-Proliferation Treaty. *International Affairs*, Vol. 86, No. 1, s. 69–85, <<https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2010.00869.x>>.
- S
- Schouenborg, Laust (2011): A New Institutionalism? The English School as International Sociological Theory. *International Relations*, Vol. 25, No. 1, s. 26–44, <<https://doi.org/10.1177/0047117810396992>>.
- Schouenborg, Laust (2016): *International Institutions in World History: Divorcing International Relations Theory from the State and Stage Models*. London–New York: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9781315409894>>.
- Söderbaum, Fredrik – Shaw, Timothy M. (eds.) (2003): *Theories of New Regionalism: A Palgrave Macmillan Reader*. Houndmills: Palgrave Macmillan, <<https://doi.org/10.1057/9781403938794>>.
- Spandler, Kilian (2015): The Political International Society: Change in Primary and Secondary Institutions. *Review of International Studies*, Vol. 41, No. 3, s. 601–622, <<https://doi.org/10.1017/S026021051400045X>>.
- Spandler, Kilian (2018): *Regional Organizations in International Society: ASEAN, the EU and the Politics of Normative Arguing*. New York, NY: Palgrave Macmillan, <<https://doi.org/10.1007/978-3-319-96896-4>>.
- Stivachtis, Yannis A. (2008): Civilization and International Society: The Case of European Union Expansion. *Contemporary Politics*, Vol. 14, No. 1, s. 71–89, <<https://doi.org/10.1080/13569770801913223>>.
- Stivachtis, Yannis A. (2017): The English School. In: McGlinchey, Stephen – Walters, Rosie – Scheinplflug, Christian (eds.): *International Relations Theory*. Bristol: E-International Relations, s. 28–35.
- Stivachtis, Yannis A. – McKeil, Aaron (2018): Conceptualizing World Society. *International Politics*, Vol. 55, No. 1, s. 1–10, <<https://doi.org/10.1057/s41311-017-0072-6>>.
- Stivachtis, Yannis A. – Webber, Mark (2011): Regional International Society in a Post? Enlargement Europe. *Journal of European Integration*, Vol. 33, No. 2, s. 101–116, <<https://doi.org/10.1080/07036337.2011.543519>>.
- Suganami, Hidemi (2001): Alexander Wendt and the English School. *Journal of International Relations and Development*, Vol. 4, No. 4, s. 403–423.

- Suganami, Hidemi (2003): *British Institutionalists, or the English School, 20 Years On*. *International Relations*, Vol. 17, No. 3, s. 253–272, <<https://doi.org/10.1177/00471178030173002>>.
- Suganami, Hidemi – Carr, Madeline – Humphreys, Adam (eds.) (2017): *The Anarchical Society at 40: Contemporary Challenges & Prospects*. Oxford: Oxford University Press, <<https://doi.org/10.1093/oso/9780198779605.001.0001>>.
- Suzuki, Shogo (2009): *Civilization and Empire: China and Japan's Encounter with European International Society*. London–New York: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9780203880456>>.
- Suzuki, Shogo – Zhang, Yongjin – Quirk, Joe (eds.) (2013): *International Orders in the Early Modern World: Before the Rise of the West*. Abingdon–New York: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9781315888439>>.
- T
- Towns, Ann E. (2017): Gender, Power, and International Society. In: Dunne, Tim – Reus-Smit, Christian (eds.): *The Globalization of International Society*. Oxford: Oxford University Press, s. 380–398, <<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198793427.003.0020>>.
- True, Jacqui (2017): Anarchy and Patriarchy in World Politics. In: Suganami, Hidemi – Carr, Madeline – Humphreys, Adam (eds.): *The Anarchical Society at 40: Contemporary Challenges & Prospects*. Oxford: Oxford University Press, s. 234–250, <<https://doi.org/10.1093/oso/9780198779605.003.0014>>.
- V
- Vigezzi, Brunello (2005): *The British Committee on the Theory of International Politics (1954–1985): The Rediscovery of History*. Milano: Edizioni Unicopli.
- Vincent, R. John (1974): *Nonintervention and International Order*. Princeton: Princeton University Press.
- Vincent, R. John (1987): *Human Rights and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511598814>>.
- W
- Walker, William (2011): *A Perpetual Menace: Nuclear Weapons and International Order*. London–New York: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9780203239124>>.
- Watson, Adam (1992): *The Evolution of International Society: A Comparative Historical Analysis*. London: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9780203415726>>.
- Wendt, Alexander (1999): *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/CBO9780511612183>>.
- Wheeler, Nicholas J. (1992): Pluralist or Solidarist Conceptions of International Society: Bull and Vincent on Humanitarian Intervention. *Millennium*, Vol. 21, No. 3, s. 463–487, <<https://doi.org/10.1177/03058298920210030201>>.
- Wheeler, Nicholas J. (2000): *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*. Oxford: Oxford University Press, <<https://doi.org/10.1093/0199253102.001.0001>>.
- Wiener, Antje (2018): *Contestation and Constitution of Norms in Global International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press, <<https://doi.org/10.1017/9781316718599>>.
- Wight, Martin (1960): Why Is There No International Theory? *International Relations*, Vol. 2, No. 1, s. 35–48, <<https://doi.org/10.1177/004711786000200104>>.
- Wight, Martin (1977): *Systems of States*. Leicester: Leicester University Press for London School of Economics and Political Science.
- Wight, Martin (1994): *International Theory: The Three Traditions*. London: Leicester University Press.
- Wilson, Peter (2012): The English School Meets the Chicago School: The Case for a Grounded Theory of International Institutions. *International Studies Review*, Vol. 14, No. 4, s. 567–590, <<https://doi.org/10.1111/misr.12001>>.

Wilson, Peter (2016): The English School in Retrospect and Prospect: Barry Buzan's An Introduction to the English School of International Relations: The Societal Approach. *Cooperation and Conflict*, Vol. 51, No. 1, s. 94–136, <<https://doi.org/10.1177/0010836715610595>>.

Z

Zhang, Feng (2013): The Rise of Chinese Exceptionalism in International Relations. *European Journal of International Relations*, Vol. 19, No. 2, s. 305–328, <<https://doi.org/10.1177/1354066111421038>>.

Zhang, Yongjin – Chang, Teng-Chi (eds.) (2016): *Constructing a Chinese School of International Relations: Ongoing Debates and Sociological Realities*. London–New York: Routledge, <<https://doi.org/10.4324/9781315692432>>.

NOTE

I would like to thank three anonymous reviewers and the Journal's editors for their constructive comments that helped improve the quality of this paper. All potential unclarity or mistakes are my own. The author gratefully acknowledges financial support from the Czech Science Foundation (Grantová agentura České republiky) under Standard Research grant number GA20-07805S, administered by the Metropolitan University Prague.

AUTHOR BIOGRAPHY

Aleš Karmazin is assistant professor at the Metropolitan University Prague. He has received his Master's degrees in China studies from LSE and IR from Aberystwyth and PhD in IR from Charles University. He has been interested in analysing political order in its different variations from the level of international society (English School of IR, constructivism, sovereignty) to the domestic level (institutional and ideational mechanisms of governance). Also, he has been dealing with the role of technology in politics, which he approaches as yet another aspect related to political order. He analyses these questions with respect to China (domestic and foreign policy), India (foreign policy), East Asia and global order. His works have been published in *Politics*, *Chinese Journal of Political Science*, *Europe Asia Studies* and other journals.